

Nr 62.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetarskyddslag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 oktober 1948 dagtecknad proposition, nr 298, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) arbetarskyddslag,

2) lag om ändrad lydelse av 68 och 71 §§ gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314) samt

3) lag om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,

dels ock velat inhämta riksdagens yttrande över propositionen bilagt förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 364).

De fyra författningsförslagen äro av följande lydelse:

1) Arbetarskyddslag.

1 KAP.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger, med de inskränkningar nedan angivas, tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning, ävensom å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, vari arbetstagare användes på sådant sätt.

I denna lag förstås med arbetstagare envar, som utför arbete för annans räkning utan att i förhållande till denne vara att anse såsom självständig företagare, och med arbetsgivare envar, för vilkens räkning arbete utföres av sådan arbetstagare utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombesörja arbetets utförande.

2 §.

Utöver vad i 1 § sägs skall denna lag, där ej nedan annorlunda stadgas, äga tillämpning å

1) arbete, som två eller flera personer för gemensam räkning utföra under sådana förhållanden, att om arbetstagare funnits anställd i rörelsen eller företaget lagen enligt 1 § skulle ägt tillämpning därå;

2) arbete, som elev utför vid sådan anstalt för yrkesutbildning eller avdelning därav, beträffande vilken Konungen förordnat att lagen skall gälla;

3) arbete, som värnpliktig i denna sin egenskap utför under sådana förhållanden, att lagen enligt 1 § skulle ägt tillämpning därå, om arbetet utförts av arbetstagare för arbetsgivares räkning; samt

4) arbete, som på fångvårds-, tvångsarbets- eller fattigvårdsanstalt, allmän alkoholistanstalt eller sinnessjukhus eller annan anstalt för vård av sinnessjuka intagen person efter anvisning av anstaltsledningen utför på anstalten.

I fall som här avses skall vad i lagen sägs om arbetstagare äga motsvarande tillämpning å den, som utför arbetet, och vad i lagen är föreskrivet om arbetsgivare gälla den eller dem, som driva den verksamhet, vari arbetet utföres.

3 §.

Från lagens tillämpning undantagas

a) arbete, som utföres i arbetstagarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj, såframt arbetet är förlagt till arbetsgivarens hem eller är att hänföra till jordbruk eller någon dess binäring, vilken icke bedrivs såsom självständigt företag, eller till byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nyss nämnts; samt

c) arbete, som är att hänföra till skeppstjänst.

4 §.

Å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, skola 22—25 och 27—33 §§ äga tillämpning allenast i fråga om arbetstagare, som huvudsakligen användes till skogsarbete.

I avseende å arbete varom sägs i 2 § 1), 2) och 4) skola 17—25 och 27—44 §§ ej äga tillämpning. Bestämmelserna i 17—25 och 27—38 §§ skola icke gälla beträffande arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

I fråga om arbete, som avses i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., skall förevarande lag äga tillämpning allenast i vad den angår skydd mot annan skada än sådan, som orsakas genom inverkan av röntgenstrålar eller radioaktivt ämne.

5 §.

Bedrives i visst fall arbete, som enligt vad ovan stadgats icke är underkastat denna lag och ej är att hänföra till skeppstjänst, under sådana förhållanden, att därmed sysselsatta personer utsättas för allvarlig fara för ohälsa eller olycksfall, må Konungen förordna, att lagen skall i erforderlig omfattning tillämpas å arbetet, ävensom meddela de föreskrifter, som därvid kunna erfordras.

6 §.

Såvitt angår i 45 och 46 §§ föreskrivna särskilda skyldigheter beträffande sådana tekniska anordningar och arbetsställen, som där avses, skall denna lag äga tillämpning, ändå att fråga ej är om verksamhet, som enligt vad förut sagts omfattas av lagen.

2 KAP.

Allmänna föreskrifter om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall.

7 §.

Arbetsgivare är pliktig att, under särskilt beaktande av vad nedan sägs eller med stöd av denna lag föreskrives, iakttaga allt som med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden, under vilka arbetet bedrives, samt arbetstagares ålder, yrkesvana och övriga förutsättningar för arbetet skäligen kan erfordras för att förebygga att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrager sig ohälsa i följd av arbetet eller drabbas av olycksfall däri.

Arbetstagare är pliktig att använda förefintliga skyddsanordningar, noga följa i denna lag eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter samt i övrigt iakttaga tillbörlig försiktighet och, i vad på honom ankommer, medverka till förekommande av ohälsa och olycksfall.

8 §.

Arbetslokal skall vara inrättad i enlighet med vad därom må vara särskild föreskrivet.

9 §.

I erforderlig utsträckning skola arbetstagarna, på sätt som kan anses tillfredsställande med hänsyn till deras antal och fördelning på kön samt arbetets natur och varaktighet, å eller invid arbetsstället äga tillgång till dricks- och tvättvatten, avträden, lämplig plats för ombyte, förvaring och i förekommande fall torkning av kläder samt lämplig plats för intagande av måltid.

Där så kan anses nödigt med hänsyn till de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, skall lämplig plats för vila eller utrymme, som erbjuder tillfredsställande skydd mot köld och nederbörd, stå till arbetstagares förfogande.

10 §.

I sluten arbetslokal skall finnas tillräckligt luftutrymme, i regel uppgående till minst tio kubikmeter för varje där sysselsatt arbetstagare. Tillfredsställande luftväxling skall vara anordnad i sådan lokal ävensom, i den mån så är påkallat, på annan plats där arbete bedrivs.

Arbete skall äga rum vid tillräcklig och tjänlig belysning samt så lämplig värme- och fuktighetsgrad, som med hänsyn till arbetets beskaffenhet och platsen för detsamma skäligen kan påfordras.

Lämpliga anordningar skola såvitt möjligt vidtagas för att hindra att damm, rök, gas eller ånga sprides i en för arbetstagarna skadlig eller besvärande mängd eller att arbetstagarna skadas genom att utsättas för buller, skakningar eller annan liknande olägenhet.

På arbetsställe skall ordning och renlighet iakttagas.

Arbete skall anordnas så, att det kan utföras på sätt, som icke är onödigt tröttande.

11 §.

Till förekommande av olycksfall i arbetet skola motorer, transmissioner, arbetsmaskiner och andra därmed jämförliga maskinella anordningar, ångpannor och andra tryckkärl samt lyft- och transportanordningar vara försedda med erforderliga skyddsanordningar samt även i övrigt vara så utförda och anordnade, att de erbjuda betryggande säkerhet.

För att förebygga att arbetstagare skadas genom fall, nedstörtande föremål eller ras eller av splitter, stänk, vassa eller heta föremål eller heta vätskor eller genom klämning eller slag eller genom eldfarliga, explosiva, frätande, giftiga eller eljest hälsofarliga ämnen eller genom elektrisk ström, kyla eller värme eller genom bländande ljus, skola sådana åtgärder vidtagas, att fara härför i möjligaste mån undgås.

12 §.

Där till vinnande av nödigt skydd mot ohälsa eller olycksfall annan åtgärd icke kan vidtagas eller skäligen påfordras, skall personlig skyddsutrustning av lämplig beskaffenhet tillhandahållas arbetstagaren. Denne är skyldig att använda utrustningen under arbetet samt väl vårda den.

13 §.

För lämnande av den första hjälpen vid olycks- eller sjukdomsfall skola sådana anordningar finnas, som kunna anses erforderliga med hänsyn till

arbetsställets storlek och belägenhet samt arbetets beskaffenhet och de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs.

14 §.

Närmare föreskrifter i de avseenden varom förmåles i 8—13 §§ meddelas av Konungen.

15 §.

Innefattar föreskrift, som utfärdats med stöd av 14 §, förbud mot användande av visst slag av maskin, redskap eller annat hjälpmedel eller mot dess användande med eller utan viss anordning, äger Konungen jämväl föreskriva, att föremål, vars användande sålunda är förbjudet, icke må till annan överlåtas eller upplåtas till begagnande, med mindre sådan åtgärd vidtagits med föremålet, att det ej vidare är inbegripet under förbudet, eller det kan antagas för visst, att föremålet uteslutande skall komma till användning, som ej avses med förbudet.

Vad i första stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där med stöd av 14 § förbud meddelats mot användande av visst ämne eller material.

16 §.

Konungen må föreskriva särskilda villkor för arbetstagares användande till arbete, som finnes medföra synnerlig fara för ohälsa eller olycksfall, eller förordna att arbetstagare ej må användas därtill.

3 KAP.

Särskilda bestämmelser om arbetstiden och dess förläggning.

17 §.

Utför arbetstagare arbete under minst sex timmar av dygnet, skall arbetet i den utsträckning, som kan anses erforderlig med hänsyn till dess beskaffenhet och varaktighet samt arbetsförhållandena i övrigt, avbrytas genom en eller flera lämpligt förlagda raster av tillräcklig varaktighet. Från vad sålunda stadgats må avvikelser tillfälligtvis göras, då sjukdomsfall eller annan oförutsedd händelse det kräver.

Med rast förstås i denna lag sådant avbrott i arbetstiden, vars varaktighet är på förhand bestämd och under vilket arbetstagaren fritt förfogar över sin tid och icke är skyldig att kvarstanna på arbetsstället.

Då med hänsyn till arbetets natur och arbetsförhållandena i övrigt så finnes oundgängligen påkallat, må rast utbytas mot ledighet för intagande av förtäring å arbetsplatsen eller i dess omedelbara närhet.

18 §.

Där arbete på grund av samband med mekaniskt driven arbetsprocess eller till följd av annat förhållande kräver ihållande anspänning eller eljest är särskilt påfrestande, skall under arbetstiden erforderligt antal lämpligt avpassade och förlagda arbetspauser beredas arbetstagaren.

Med arbetspaus förstås i denna lag ett på förhand bestämt kortvarigt uppehåll i arbetet, som anordnas i syfte att bereda arbetstagare avkoppling från detta och som icke är att hänföra till rast eller ledighet, varom i 17 § sägs.

19 §.

Arbetstagare skall åtnjuta erforderlig ledighet för nattvila. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 23 och klockan 5.

Från vad sålunda stadgats må avvikelse ske, där visst arbete med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste fortgå jämväl nattetid eller eljest bedrivs å tid före klockan 5 eller efter klockan 23. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i driften eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må ock arbetstagare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5.

Arbetstagare i överordnad ställning må, där så finnes påkallat, användas till arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5 utan hinder av vad i första stycket är stadgat.

20 §.

När särskilda skäl föranleda därtill, må arbetarskyddsstyrelsen medgiva att arbetstagare användes till arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5 i vidare utsträckning än som följer av bestämmelserna i 19 §.

Sådant undantag må ock av arbetarskyddsstyrelsen medgivas, då det av uttalande av arbetstagarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetstagare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt, och ohälsa eller överanstängning ej skäligen kan befaras uppkomma därigenom.

21 §.

För varje period om sju dagar skall arbetstagare, där ej särskilt förhållande tillfälligtvis påkallar undantag, åtnjuta minst tjugufyra timmars sammanhängande ledighet. Sådan veckovila skall såvitt möjligt förläggas till söndag och till samma tider för alla vid ett arbetsställe anställda.

Från vad sålunda stadgats må arbetarskyddsstyrelsen, efter hörande av vederbörande sammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, medgiva undantag för visst slag av arbete eller visst arbetsställe.

Göres inskränkning i den i första stycket avsedda veckovilan, skall motsvarande frihet från arbete såvitt möjligt beredas.

4 KAP.

Särskilda bestämmelser om minderårigas användande i arbete.

22 §.

Med minderårig förstås i denna lag den som icke fyllt aderton år.

23 §.

Minderårig må icke användas till arbete med mindre han fyllt eller under kalenderåret fyller fjorton år samt — där fråga ej är om arbete under ferietid — inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan.

Arbetarskyddsstyrelsen må medgiva undantag härifrån i fråga om lätt arbete, som kan antagas icke inverka menligt på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling eller hans förmåga att tillgodogöra sig skolundervisningen.

24 §.

Minderårig, som ej fyllt femton år, må icke användas till hantverks- eller industriellt arbete, byggnadsarbete, arbete i gruva, stenbrott eller grustag eller å annat dylikt arbetsställe, skogsavverknings- eller kolningsarbete eller arbete med transport av personer eller gods eller arbete i hotell-, restaurang- eller kaféörelse. Vad sålunda stadgats skall dock ej gälla utträttande av bud eller ärenden eller lättare distributionsarbete.

Arbetarskyddsstyrelsen må medgiva att minderårig, som fyllt fjorton år eller under kalenderåret uppnår fjorton års ålder, användes till arbete som omfattas av förbudet i första stycket, där så finnes påkallat av hänsyn till den minderåriges yrkesutbildning eller det eljest kan anses vara till gagn för honom.

25 §.

Till arbete, som under jord bedrives i gruva, i stenbrott eller å annan med gruva eller stenbrott jämförlig arbetsplats, må minderårig icke användas.

När särskilda skäl äro därtill, må arbetarskyddsstyrelsen beträffande yngling, som fyllt sexton år och som vid läkarbesiktning befunnits äga god hälsa och kroppsutveckling, medgiva undantag från vad i första stycket är stadgat.

26 §.

Det åligger arbetsgivare att särskilt tillse, att minderårigs användande till arbete icke medför fara för olycksfall eller för överansträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling samt att den minderårig icke användes till arbete, som innebär våda i moraliskt avseende.

Finnes minderårigs användande till visst slag av arbete medföra synnerlig fara i något avseende, varom förmäles i första stycket, må Konungen föreskriva särskilda villkor för minderårigs användande till sådant arbete eller förordna att minderårig ej må användas därtill.

27 §.

Minderårig må icke användas till arbete utan att till arbetsgivaren avlämnats arbetsbok för den minderårige, innehållande, förutom uppgifter angående den minderåriges ålder och skolförhållanden, läkarintyg angående den minderårige. Sådant intyg får vid arbetsbokens avlämnande till arbetsgivaren ej vara äldre än ett år, försåvitt ej den minderåriges anställning avser kortare tid än en månad eller fråga är om arbete under ferietid. Intyget kan utgöras av anteckning, som vid läkarbesiktning enligt 28 § införts i arbetsboken.

28 §.

En gång varje kalenderår skall vid arbetsställe, där minderårig användes till arbete, företagas läkarbesiktning å den eller de minderåriga till utrönande, huruvida sysselsättning, vartill minderårig användes, är till men för dennes hälsa eller kroppsutveckling. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å skogsarbete och ej heller å flottningsarbete utom såvitt angår arbete vid skiljeställe.

Besiktning som nu sagts förrättas av läkare, som länsstyrelsen förordnar därtill (besiktningsläkare). Kostnaden för besiktningen skall, utom såvitt angår resekostnads- och traktamentsersättning till läkaren, bestridas av arbetsgivaren, som ock är skyldig att sörja för att lämplig lokal för besiktningen finnes att tillgå.

Finnes vid arbetsstället icke tillgång till lämplig lokal för besiktningen, må besiktningsläkaren i samråd med arbetsgivaren förlägga besiktningen till annan plats.

29 §.

Då fråga är om arbete, som medför synnerligen ringa ansträngning eller fortgår allenast under kortare tid av året, må arbetarskyddsstyrelsen medgiva befrielse från besiktning, varom i 28 § sägs. Har sådan befrielse medgivits, må utan hinder av vad i 27 § stadgats minderårig användas till arbete, som avses med befrielsen, ändå att det i den minderåriges arbetsbok senast införda läkarintyget vid arbetsbokens avlämnande till arbetsgivaren är äldre än ett år.

30 §.

Minderårig må icke användas till arbete i strid mot innehållet i läkarintyg, som finnes infört i den minderåriges arbetsbok, med mindre arbetarskyddsstyrelsen funnit skäl medgiva det.

31 §.

Angående minderårigs arbetstid skall, utöver vad eljest i lag eller författning stadgas angående begränsning av arbetstiden, gälla, att minderårig med nedan angivna undantag icke i något fall må användas till arbete mer än tio timmar av dygnet eller femtiofyra timmar i veckan.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i driften eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må minderårigs arbetstid i den mån så är nödigt överstiga tio timmar av dygnet och femtiofyra timmar i veckan. Om arbete utöver nämnda antal timmar samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetarskyddsstyrelsen. Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan skall beslut meddelas ofördröjligen. Anmälan eller ansökan anses gjord, när den i betalt brev avlämnats till posten.

Då så eljest i särskilt fall prövas nödigt, äger arbetarskyddsstyrelsen medgiva att arbetstiden för minderårig under kortare tid utsträcker utöver vad i första stycket sägs.

32 §.

Arbetsgivare är skyldig lämna minderårig arbetstagare erforderlig ledighet för deltagande i kurs för religionsundervisning eller sådan yrkes- eller fortsatt skolundervisning, för vilken kostnaden helt eller delvis bestrides av staten eller med kommunala medel.

33 §.

Minderårig arbetstagare skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå, om den minderårige ej fyllt sexton år, tiden mellan klockan 19 och klockan 6 samt eljest tiden mellan klockan 22 och klockan 5.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) Föreligger omständighet, som nämnts i 31 § andra stycket, må minderårig, som fyllt sexton år, i den mån så är nödigt användas till arbete utan att stadgandet i första stycket härövan iakttages. Om anmälan beträffande sådant arbete och ansökan om tillstånd att fortsätta det skall vad i förstnämnda lagrum är stadgat äga motsvarande tillämpning.

b) Arbetarskyddsstyrelsen må, då så finnes påkallat, medgiva att minderårig, som ej fyllt sexton år, användes till arbete å tid mellan klockan 19 och klockan 22, dock att härigenom avvikelse ej må ske från föreskriften att nattvilan skall omfatta minst elva timmar.

c) När särskilda skäl föranleda därtill, må arbetarskyddsstyrelsen medgiva att yngling, som fyllt sexton år och enligt läkarintyg äger god

hälsa och kroppsutveckling, användes till arbete utan att stadgandet i första stycket iakttagas.

d) Yngling, som fyllt femton år och enligt läkarintyg äger god hälsa och kroppsutveckling, må efter arbetarskyddsstyrelsens medgivande användas till flottningsarbete i den mån förhållandena föranleda därtill.

5 KAP.

Särskilda bestämmelser om kvinnors användande i arbete.

34 §.

Kvinna må icke användas till arbete under jord i gruva eller stenbrott.

35 §.

Företer kvinna intyg av läkare eller barnmorska av innehåll, att hon sannolikt kan vänta sin nedkomst inom sex veckor, må ledighet från arbetet ej förvägras henne.

Kvinna, som fött barn, må icke användas till arbete, som avses med förbudet i 24 § första stycket, under de sex första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarintyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet kan börja arbetet tidigare.

Kvinna, som ammar sitt barn, må ej förvägras erforderlig ledighet härför.

36 §.

Kvinna, som användes till hantverks- eller industriellt arbete, skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 22 och klockan 5.

Föreligger omständighet, som nämnts i 31 § andra stycket, må kvinna i den mån så är nödigt användas till arbete utan hinder av vad i första stycket härovan sägs. Om anmälan beträffande sådant arbete och ansökan om tillstånd att fortsätta det skall vad i förstnämnda lagrum är stadgat äga motsvarande tillämpning.

37 §.

Å arbetsställe, där på grund av verksamhetens natur under vissa tider av året förekommer hopat arbete (säsongarbete), ävensom undantagsvis å andra arbetsställen, då arbetet därstädes i följd av särskilda omständigheter måste forceras, må den i 36 § första stycket föreskrivna oavbrutna ledigheten kunna under en tid av sammanlagt högst sextio dagar av året inskränkas till tio timmar av dygnet. Arbetsgivaren skall, innan sådan inskränkning vidtages, med angivande av anledningen därtill hos vederbörande

yrkesinspektör göra anmälan om de dagar, varunder inskränkningen är avsedd att vidtagas.

Beträffande sådana verksamhetsgrenar, som avse förarbetande av varor, vilka äro underkastade hastig försämring, må undantag från bestämmelserna i 36 § första stycket kunna meddelas av arbetarskyddsstyrelsen.

38 §.

Finnes visst slag av arbete medföra synnerlig fara för olycksfall, när kvinna användes därtill, eller vara synnerligen ansträngande eller hälsofarligt för kvinna, må Konungen föreskriva särskilda villkor för kvinnas användande till sådant arbete eller förordna att kvinna ej må användas därtill.

6 KAP.

Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare.

39 §.

Arbetsgivare och hos honom sysselsatta arbetstagare skola, för att åstadkomma sunda och säkra arbetsförhållanden på arbetsstället, under arbetsgivarens ledning i samverkan bedriva ett på lämpligt sätt organiserat skyddsarbete.

40 §.

Å arbetsställe, varest regelbundet sysselsättas minst fem arbetstagare, skall, där ej särskilt förhållande berättigar till undantag, bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud att företräda arbetstagarna i frågor rörande sundhet och säkerhet i arbetet. Skyddsombud bör, där så finnes påkallat, utses jämväl å arbetsställe med mindre än fem arbetstagare.

Val av skyddsombud förrättas av arbetstagarna eller, på framställning av dem, av lokal organisation, genom vilken de kunna anses företrädda.

Där förhållandena inom visst slag av verksamhet påkalla det, må arbetarskyddsstyrelsen medgiva att organisation som ovan sägs utser skyddsombud utanför kretsen av arbetstagare vid visst arbetsställe ävensom meddela de föreskrifter, som därvid skola iakttagas. Vad nu stadgats utgör ej hinder för att skyddsombud tillika utses enligt andra stycket.

För skyddsombud bör ersättare utses.

41 §.

Vid arbetsställe, varest regelbundet sysselsättas minst femtio arbetstagare, skall finnas en av företrädare för arbetsgivaren och av skyddsombud sammansatt skyddskommitté, som har att verka för sundhet och säkerhet i arbetet. Där så finnes påkallat, bör skyddskommitté tillsättas jämväl å arbetsställe med mindre antal arbetstagare.

42 §.

Skyddsombud må icke hindras att fullgöra sina uppgifter. Arbetstagare må ej på den grund att han utsetts till skyddsombud eller i anledning av hans verksamhet som skyddsombud tillskyndas försämrade arbetsförhållanden, ej heller må arbetsgivare av sådan orsak skilja honom från anställningen eller försämra hans anställningsvillkor.

Bryter arbetsgivare eller arbetstagare mot vad i första stycket stadgats, är han skyldig ersätta därav uppkommen skada. Vid bedömande om och i vad mån skada uppstått skall hänsyn tagas även till omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes tillgångar eller till omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum. Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter vad som prövas skäligt med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar till last, samt till omständigheterna i övrigt.

Avtalsuppsägning eller annan dylik rättshandling, som sker i strid mot vad i första stycket är stadgat, är ogill.

43 §.

Talan på grund av 42 § skall väckas inom sex månader från avslutandet av den åtgärd, varpå anspråket grundas. Försummas det, är talan förlorad.

44 §.

Mål, som avse tillämpningen av 42 §, upptagas och avgöras av arbetsdomstolen; dock skall talan mot arbetstagare väckas vid allmän domstol.

Fackförening eller annan liknande förening av arbetstagare äger vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för medlem i föreningen; och må denne ej själv kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Vad som finnes stadgat om part med hänsyn till jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som röra bevisningen skall ock gälla den för vilken förening kärar.

7 KAP.

Vissa skyldigheter för tillverkare och försäljare m. fl.

45 §.

Tillverkare eller försäljare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning ävensom den, vilken upplåter sådan anordning till begagnande, skall tillse, att anordningen, då den avlämnas för att tagas i bruk inom

riket eller här utställes till försäljning eller i reklamsyfte, är försedd med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, så ock tillhandahålla för anordningens användning och skötsel erforderliga föreskrifter.

Utför någon såsom självständig företagare installation av anordning, som i första stycket sägs, skall han vid installationen tillse, att föreskrivna skyddsanordningar uppsättas samt att för installationen i övrigt gällande föreskrifter iakttagas.

46 §.

Ägare till mark, varå grustag eller liknande arbetsställe är beläget, åligger att, om han mot ersättning låter någon där hämta grus eller annat dylikt, tillse att arbetsstället hålles i ett ur skyddssynpunkt godtagbart skick, även om denna lag icke eljest äger tillämpning därå. Har rätt till grustäkt eller annan nyttjanderätt upplåtits, skall vad nu sagts om ägaren avse nyttjanderättshavaren.

8 KAP.

Tillsyn å lagens efterlevnad.

47 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag och med stöd av densamma meddelade föreskrifter utövas av arbetarskyddsstyrelsen samt, under dess överinseende och ledning, av yrkesinspektionens befattningshavare och kommunala tillsynsmän. Inspektionens befattningshavare utgöras av yrkesinspektörer och dem underordnad personal. Konungen må därjämte förordna, att tillsynen å visst slag av verksamhet skall, med fritagande helt eller delvis av nämnda befattningshavare och tillsynsmän, utövas av specialinspektör.

Vad i lagen stadgas rörande yrkesinspektör skall äga motsvarande tillämpning å specialinspektör.

Närmare bestämmelser om tillsynens organisation meddelas av Konungen.

48 §.

Hälsovårdsnämnd skall utse en eller flera lämpliga personer att för viss tid eller tills vidare utöva kommunal tillsyn som avses i 47 §. Tillsyningsman för allmänna hälsovården är pliktig att, om han därtill förordnas, tillika vara kommunal tillsynsman enligt denna lag.

Kommunal tillsynsman skall av kommunala medel åtnjuta skälig ersättning för uppdraget.

49 §.

Brister kommunal tillsynsman i fullgörandet av sina åligganden, och kommer sådant förhållande genom anmälan av yrkesinspektör eller på an-

nat sätt till hälsovårdsnämndens kännedom, skall nämnden vidtaga erforderliga åtgärder för att åstadkomma rättelse.

Underlåter hälsovårdsnämnd att utse kommunal tillsynsman eller att vidtaga åtgärd, som avses i första stycket, må länsstyrelsen i större eller mindre omfattning uppdraga tillsynens utövande åt person, som av länsstyrelsen förordnas till kommunal tillsynsman, ävensom i fall av behov bestämma den gottgörelse, som enligt 48 § andra stycket skall utgå till tillsynsmannen.

50 §.

Den som har att utöva tillsyn å efterlevnaden av denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift skall, när helst han så påfordrar, äga tillträde till arbetsställe, som är underkastat hans tillsyn, ävensom rätt att där företaga undersökning, vartill hans tjänsteåligganden kunna giva anledning.

Arbetsgivare så ock den som å arbetsställe företräder honom är pliktig att på anfordran lämna tillsynsorgan de upplysningar, som erfordras för tillsynens behöriga utövande.

Vad i denna paragraf är stadgat i fråga om tillsynsorgan skall jämväl gälla läkare, som har att verkställa besiktning eller undersökning enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift.

51 §.

Den som har eller haft att utöva tillsyn å efterlevnaden av denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift eller anlåtats såsom biträde vid tillsynsverksamhetens utövande må ej röja eller obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fråga om läkare, som har eller haft att verkställa besiktning eller undersökning enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift.

52 §.

I statens eller kommuns tjänst anställd läkare, som får kännedom om förhållande, vilket strider mot denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift, har att göra anmälan därom hos vederbörande tillsynsorgan. Det åligger sådan läkare ävensom skolråd, skolstyrelse, hälsovårdsnämnd, byggnadsnämnd och polismyndighet att lämna tillsynsorganen de upplysningar och det biträde, som av dessas tjänsteåligganden enligt denna lag kunna påkallas.

53 §.

Råder vid arbetsställe missförhållande i något avseende, varom förmäles i 8—13 §§, eller som eljest utan att hänföra sig till 3—6 kap. inbegripes under 7 §, och innebär missförhållandet icke överträdelse av någon särskilt straffbelagd föreskrift, äger yrkesinspektören, där så prövas nödigt, skriftligen förelägga arbetsgivaren att inom utsatt skälig tid vidtaga viss åtgärd för att avhjälpa missförhållandet eller ock skriftligen förbjuda honom att efter utsatt skälig tid bedriva visst arbete eller använda viss arbetslokal, maskin, redskap eller annat hjälpmedel, visst ämne eller material eller viss arbetsmetod utan att iakttaga visst vid förbudets meddelande angivet villkor. Innan föreläggande eller förbud meddelas, skall tillfälle att avgiva yttrande beredas arbetsgivaren och, där fråga är om åtgärd beträffande lokal som denne fått till sig upplåten, jämväl upplåtaren.

Medför missförhållande, varom förmäles i första stycket, synnerlig fara för arbetstagares liv eller hälsa, må yrkesinspektören utan att avbida vederbörandes yttrande meddela förbud som där sägs att träda i kraft omedelbart och gälla tills vidare, intill dess annorlunda förordnas, ävensom där så finnes påkallat låta genom polismyndighetens försorg på arbetsgivarens bekostnad vidtaga nödiga åtgärder för att säkerställa att förbudet upprätthålles.

Är i fall, som avses i första eller andra stycket, fråga om åtgärd beträffande lokal, som arbetsgivaren fått till sig upplåten, äger yrkesinspektören meddela förbud mot upplåtelse av lokalen till arbetslokal eller lokal för visst arbete eller ändamål, intill dess med lokalen vidtagits viss angiven åtgärd.

Arbetarskyddsstyrelsen må utan föregående beslut av yrkesinspektör förordna om åtgärd som avses i denna paragraf.

54 §.

Åsidosätter arbetsgivare något av vad i 17—21 §§ och 26 § första stycket stadgas, äger arbetarskyddsstyrelsen, efter det tillfälle beretts arbetsgivaren att yttra sig i ärendet, meddela honom nödiga föreskrifter till tryggande av att det åsidosatta stadgandet iakttages.

55 §.

Använder arbetsgivare minderårig till arbete utan att denne under senast förflutna kalenderår undergått i 28 § föreskriven läkarbesiktning, ehuru så bort ske, äger yrkesinspektören, om omständigheterna föranleda därtill, skriftligen förbjuda arbetsgivaren att efter utsatt skälig tid använda den minderårige i arbetet, med mindre denne dessförinnan undersökts av läkare och intyg rörande undersökningen införts i arbetsboken.

56 §.

Där så prövas nödigt till förebyggande av att tillverkare, försäljare eller upplåtare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning, utan att iakttaga vad i 45 § första stycket är stadgat, avlämnar anordningen för att tagas i bruk inom riket eller här utställer densamma till försäljning eller i reklam-syfte, äger arbetarskyddsstyrelsen, efter det tillfälle beretts tillverkaren, försäljaren eller upplåtaren att yttra sig i ärendet, förbjuda denne att avlämna eller utställa anordningen, med mindre de åtgärder vidtagas, som styrelsen finner erforderliga.

Om synnerliga skäl äro därtill, må arbetarskyddsstyrelsen utan att avbida tillverkarens, försäljarens eller upplåtarens yttrande meddela förbud som i första stycket sägs att träda i kraft omedelbart och gälla tills vidare, intill dess annorlunda förordnas, ävensom där så finnes påkallat låta genom polismyndighetens försorg på bekostnad av tillverkaren, försäljaren eller upplåtaren vidtaga nödiga åtgärder för att säkerställa att förbudet upprätthålles.

57 §.

Äsidosätter installatör, som avses i 45 § andra stycket, vad där stadgas, äger arbetarskyddsstyrelsen, om så finnes påkallat, föreskriva villkor att av honom iakttagas vid utförande av installationsarbete eller förbjuda honom att vidare utföra visst slag av sådant arbete. Innan föreskrift eller förbud meddelas, skall tillfälle beredas installatören att yttra sig i ärendet.

58 §.

Underlåter ägare till mark, varå grustag eller liknande arbetsställe är beläget, eller den, till vilken rätt till grustäkt eller annan nyttjanderätt upplåtits, att iakttaga vad enligt 46 § åligger honom, må ägaren eller nyttjanderättshavaren föreläggas att vidtaga viss skyddsåtgärd eller ock förbud meddelas honom att utan iakttagande av visst angivet villkor låta annan mot ersättning hämta grus eller annat dylikt i grustaget eller å arbetsstället. Därvid skall vad i 53 § är stadgat för där avsedda fall äga motsvarande tillämpning.

59 §.

På anmodan av arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektör är arbetsgivare pliktig att, till utrönande huruvida ämne eller material som han använder eller framställer i sin verksamhet innebär fara för att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall, föranstalta om undersökning av ämnet eller materialet eller att tillhandahålla erforderliga prov för sådan undersökning.

Den som tillverkar, försäljer eller upplåter anordning, som avses i 45 §

första stycket, är ock skyldig att på anmodan av arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektör föranstalta om undersökning av sådan anordning till utrönande huruvida den erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall eller att tillhandahålla erforderliga prov för sådan undersökning.

Underlåter någon att efterkomma anmodan, som i första eller andra stycket sägs, äger arbetarskyddsstyrelsen förelägga honom att vid vite av högst ett tusen kronor inom utsatt skälig tid vidtaga åtgärden.

60 §.

I fall som avses i 53 och 54 §§ skall vad där stadgats icke äga tillämpning å verksamhet, som bedrivs av staten. Finner arbetarskyddsstyrelsen, i anledning av anmälan från yrkesinspektör eller eljest, i avseende å sådan verksamhet missförhållande föreligga som i nämnda lagrum sägs, skall styrelsen hos den myndighet, vilken har överinseende över verksamheten, påkalla erforderlig åtgärd. Vidtages ej sådan åtgärd, må styrelsen underställa ärendet Konungens prövning.

61 §.

Över föreläggande eller förbud som meddelats av yrkesinspektör må klagan föras hos arbetarskyddsstyrelsen inom två veckor från den dag klaganden erhöll del av detsamma. Underrättelse härom skall lämnas då föreläggandet eller förbudet meddelas.

Angående klagan över arbetarskyddsstyrelsens beslut stadgas i 73 §.

9 KAP.

Ansvarsbestämmelser.

62 §.

Arbetsgivare, som använder minderårig eller kvinna till arbete i strid mot bestämmelse i 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 33 eller 34 §, 35 § andra stycket eller 36 §, straffes med dagsböter.

Har förseelsen bestått i eller eljest avsett minderårigs användande till arbete, vare den som har vårdnaden om den minderårige, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

63 §.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse förbud, föreläggande eller föreskrift, som meddelats honom med stöd av bestämmelse i 53, 54, 55, 56, 57 eller 58 §, straffes med dagsböter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader.

64 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgas i 31, 33, 36 eller 37 §, dömes till böter från och med fem till och med trehundra kronor. Har arbetsgivare eller annan för arbetsgivarens räkning mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anmälan, som avses i nämnda paragrafer, straffes med dagsböter.

65 §.

Där någon mot bättre vetande lämnar arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektör oriktig uppgift angående vidtagande av åtgärd, varom anvisning lämnats honom jämlikt denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift, straffes med dagsböter.

Samma lag vare, där tillverkare, försäljare eller upplåtare, som avses i 45 §, mot bättre vetande lämnar arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektör oriktig uppgift beträffande anordning som i nämnda lagrum sägs.

Har någon för annans räkning mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift, som avses i denna paragraf, vare ock han förfallen till ansvar som nu sagts.

66 §.

Åsidosätter arbetsgivare honom enligt 28 § åliggande skyldighet att sörja för att lämplig lokal finnes att tillgå för läkarbesiktning av minderåriga arbetstagare, straffes med dagsböter.

67 §.

Har arbetstagare olovligen och utan giltigt skäl borttagit eller försatt ur bruk skyddsanordning, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Förseelse som nu sagts må ej åtalas, med mindre vederbörande yrkesinspektör anmält förseelsen till åtal.

68 §.

Bryter någon mot vad i 51 § är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse.

Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

69 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

10 KAP.

Vissa särskilda bestämmelser.

70 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av staten, skall vad i denna lag är stadgat om arbetsgivare samt om tillverkare eller annan, som avses i 45 eller 46 §, gälla arbetsföreståndaren.

I fråga om verksamhet, som bedrivs av kommun, skall ock vad om arbetsgivare är stadgat gälla arbetsföreståndaren såvitt angår efterlevnaden av 4 och 5 kap. samt föreskrift eller förbud, som jämlikt 54 eller 55 § meddelats arbetsgivaren. Samma lag vare i fråga om verksamhet, som bedrivs av annan än staten eller kommun, därest arbetarskyddsstyrelsen på framställning av arbetsgivaren godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i hans ställe.

71 §.

I den slutliga handläggningen hos arbetarskyddsstyrelsen av ärende rörande tillämpningen av denna lag eller med stöd av densamma meddelad föreskrift skola, i den omfattning och den ordning Konungen bestämmer, deltaga särskilda ledamöter, utsedda efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och av arbetstagare.

72 §.

Arbetarskyddsstyrelsen äger i den utsträckning styrelsen finner lämpligt överlämna åt yrkesinspektör att enligt de närmare föreskrifter styrelsen utfärdar medgiva undantag, varom stadgas i 23 eller 29 §.

73 §.

Över arbetarskyddsstyrelsens beslut i ärende, som avses i 23, 24, 25, 29, 30, 31, 33, 36 eller 37 §, 40 § tredje stycket eller 70 § andra stycket, må klagan ej föras.

Talan mot beslut av arbetarskyddsstyrelsen i annan fråga, som omförmäles i denna lag, eller mot länsstyrelses beslut i sådan fråga föres genom besvär hos Konungen i den ordning, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

74 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Till ledning vid tillämpningen av lagen äger arbetarskyddsstyrelsen meddela råd och anvisningar.

75 §.

Vid meddelande av föreskrift med stöd av denna lag må Konungen tillika utsätta straff för förseelse mot föreskriften; dock må sådant straff i intet fall sättas högre än till fängelse i sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949. Fråga om eftergift med stöd av lagen må dock redan före nämnda dag behandlas av arbetarskyddsstyrelsen.

Genom denna lag upphävas lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd ävensom lagen den 19 februari 1926 (nr 21) angående förbud i vissa fall mot arbetares användande till målningsarbete, vid vilket nyttjas blyfärg. Däremot skall lagen ej verka rubbning i de bestämmelser, som eljest i lag eller författning finnas givna i ämne, varom i denna lag är stadgat.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Eftergift beviljad med stöd av äldre lag skall fortfarande äga giltighet, till dess den därför bestämda tiden utgår eller, där eftergiften beviljats utan begränsning till viss tid, vederbörande myndighet finner skäl att återkalla den.

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må detsamma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivas mellan dessa klockslag under ett år efter lagens ikraftträdande.

Vad i 23—25 och 27 §§ stadgas skall icke utgöra hinder för minderårigs fortsatta användande till arbete, vartill den minderårige i behörig ordning användes vid tiden för denna lags ikraftträdande.

Enligt 9 § äldre lagen om arbetarskydd utfärdad intygsbok för minderårig skall anses såsom arbetsbok enligt nya lagen. Läkarbesiktning enligt 35 § äldre lagen skall gälla såsom vore den verkställd jämlikt 28 § nya lagen.

Förbud eller föreskrift, som meddelats med stöd av 38, 38 a eller 39 § äldre lagen, skall såvitt angår tid efter nya lagens ikraftträdande anses hava meddelats jämlikt motsvarande bestämmelse i nya lagen.

2) L a g

om ändrad lydelse av 68 och 71 §§ gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)

Härigenom förordnas, att 68 och 71 §§ gruvlagen den 3 juni 1938 skola erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse)

68 §.

Kommerskollegium och bergsstatstjänstemännen skola över gruvdriften utöva sådan tillsyn, att *nödig trygghet beredes arbetarna och att icke genom sättet för gruvbrytningen fara uppstår för annans egendom.*

Med avseende å arbetarnas trygghet skall särskilt iakttagas, att lämpliga anstalter vidtagas till förekommande av olycksfall genom ras samt att inrättningarna för person- och godsbefordran äro betryggande och underhållas i sådant skick, att olyckshändelse icke må inträffa genom bristfällighet därå.

Om *arbetarnas* skyddande mot *olycksfall och ohälsa* i arbetet samt tillsyn däröver är *därjämte* stadgat i *lagen om arbetarskydd*.

71 §.

Finner bergmästaren nödigt att i gruva göres anstalt till *trygghet för arbetarna eller till* förekommande av fara för *annans egendom eller gruvans bestånd* eller till betryggande av tillträde till gruvans obrutna delar eller till förhindrande av så-

(Föreslagen lydelse)

68 §.

Kommerskollegium och bergsstatstjänstemännen skola över gruvdriften utöva sådan tillsyn, att icke genom sättet för gruvbrytningen fara uppstår för annans egendom.

Om *arbetstagares* skyddande mot *ohälsa och olycksfall* i arbetet samt tillsyn däröver *gäller vad därom* är stadgat i *arbetarskyddslagen*.

71 §.

Finner bergmästaren nödigt att i gruva göres anstalt till förekommande av fara för *gruvans bestånd eller annans egendom* eller till betryggande av tillträde till gruvans obrutna delar eller till förhindrande av sådan misshushållning med malm

(Gällande lydelse)

dan misshushållning med malm varom förmåles i 69 §, äger bergmästaren förelägga gruvinnehavaren att inom viss tid hava utfört sådan anstalt vid äventyr, om det försummas, förutom ansvar enligt vad i 72 § sägs, att efter omständigheterna anstalten varder på hans bekostnad utförd genom bergmästarens försorg eller gruvarbetet inställes, till dess sådan anstalt blivit gjord. Bergmästaren äge ock i syfte som nu sagts meddela andra föreskrifter i fråga om gruvarbetets bedrivande.

Medför gruvarbete synnerlig våda för arbetarna, eller drives det på sådant sätt, att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom därigenom uppstår, äger bergmästaren förbjuda gruvarbetets fortsatta bedrivande, och skall sådant förbud omedelbart gå i verkställighet samt gälla intill dess på förordnat av högre myndighet. Då bergmästaren förordnat om gruvarbetets inställande, må han, där så är nödigt, för verkställighet därav anlita polismyndighetens biträde.

(Föreslagen lydelse)

varom förmåles i 69 §, äger bergmästaren förelägga gruvinnehavaren att inom viss tid hava utfört sådan anstalt vid äventyr, om det försummas, förutom ansvar enligt vad i 72 § sägs, att efter omständigheterna anstalten varder på hans bekostnad utförd genom bergmästarens försorg eller gruvarbetet inställes, till dess sådan anstalt blivit gjord. Bergmästaren äge ock i syfte som nu sagts meddela andra föreskrifter i fråga om gruvarbetets bedrivande.

Bedrives gruvarbete på sådant sätt, att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom därigenom uppstår, äger bergmästaren förbjuda gruvarbetets fortsatta bedrivande, och skall sådant förbud omedelbart gå i verkställighet samt gälla intill dess på förordnat av högre myndighet. Då bergmästaren förordnat om gruvarbetets inställande, må han, där så är nödigt, för verkställighet därav anlita polismyndighetens biträde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949.

Beträffande föreskrift, som meddelats med stöd av 68 eller 71 § äldre lydelsen, skall äldre lag fortfarande äga tillämpning.

3) L a g

om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas, att 33, 34, 36 och 37 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

33 §.

Bergverksstyrelsen äger att över arbete för eftersökande och bearbetande av stenkol utöva sådan tillsyn, att *nödigt trygghet beredes arbetsmanskaper, och att icke genom sättet för arbetets drivande gruvans framtida bestånd äventyras eller fara för annans egendom uppstår.*

Den, som — — — — — hundra kronor.

34 §.

Särskilt skall vid gruvbrytning iakttagas, att inrättningar för vandring upp och ned i gruvan samt uppfordringslinor ävensom de maskiner, vilka för gruvdriften användas, underhållas i sådant skick, att olyckshändelse genom bristfällighet därå ej må inträffa.

36 §.

Finner bergmästaren nödigt, att i stenkolsgruva anstalt göres till trygghet för arbetsmanskaper eller till förekommande av fara för gru-

(Föreslagen lydelse)

33 §.

Bergverksstyrelsen äger att över arbete för eftersökande och bearbetande av stenkol utöva sådan tillsyn, att icke genom sättet för arbetets drivande gruvans framtida bestånd äventyras eller fara för annans egendom uppstår.

34 §.

Om arbetstagares skyddande mot ohälsa och olycksfall i arbetet samt tillsyn däröver gäller vad därom är stadgat i arbetarskyddslagen.

36 §.

Finner bergmästaren nödigt, att i stenkolsgruva anstalt göres till förekommande av fara för gruvans framtida bestånd eller för annans

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik, se SFS 1933: 180.

(Gällande lydelse)

vans framtida bestånd eller för annans egendom, äge bergmästaren förelägga koncessionsinnehavaren att inom viss tid hava utfört sådan anstalt vid äventyr, förutom ansvar enligt 33 §, att, efter omständigheterna, det föreskrivna arbetet varder på hans bekostnad genom bergmästarens försorg verkställt eller arbetet inställes, till dess sådan anstalt blivit gjord.

37 §.

Medför arbete i stenkolsgruva *synnerlig våda för arbetsmanskäpet, eller drives det* på sådant sätt, att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom därigenom uppstår, äge bergmästaren att förbjuda arbetet; och stånde sådant förbud vid makt intill dess, på förd klagan, annorlunda varder av bergsöverstyrelsen förordnat.

(Föreslagen lydelse)

egendom, äge bergmästaren förelägga koncessionsinnehavaren att inom viss tid hava utfört sådan anstalt vid äventyr, förutom ansvar enligt 33 §, att, efter omständigheterna, det föreskrivna arbetet varder på hans bekostnad genom bergmästarens försorg verkställt eller arbetet inställes, till dess sådan anstalt blivit gjord.

37 §.

Bedrives arbete i stenkolsgruva på sådant sätt, att uppenbar fara för gruvans bestånd eller annans egendom därigenom uppstår, äge bergmästaren att förbjuda arbetet; och stånde sådant förbud vid makt intill dess, på förd klagan, annorlunda varder av bergsöverstyrelsen förordnat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949.

Beträffande föreskrift, som meddelats med stöd av 33, 36 eller 37 § äldre lydelsen, skall äldre lag fortfarande äga tillämpning.

4) Kungörelse

om ändring i byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 364).

Härigenom förordnas, att 83 och 137 §§ samt 143 § 1 mom. byggnadsstadgan den 30 juni 1947 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

83 §.

De sundhetsföreskrifter — — — särskilda författningar.

Avser ansökan om byggnadslov industriell anläggning, skall yrkesinspektören eller bergmästaren underrättas därom.

137 §.

Vid prövning av ansökan om byggnadslov skola bestämmelserna i 78—82 §§ äga motsvarande tillämpning.

143 §.

1 mom. Inom område — — — 122 § byggnadslagen.

(Föreslagen lydelse)

83 §.

Avser ansökan om byggnadslov fabrik eller annan industriell anläggning, har byggnadsnämnden att, innan ärendet avgöres, inhämta yrkesinspektörens yttrande, där ej sådant yttrande ingivits av sökanden.

137 §.

Vid prövning av ansökan om byggnadslov skola bestämmelserna i 78—82 §§ och 83 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.

143 §.

Avser ansökan om sådan prövning fabrik eller annan industriell anläggning, skall länsstyrelsen underrätta yrkesinspektören därom.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1949.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft 21 i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 437 av fru *Flood*,

nr 438 av herrar *Holmbäck* och *Petrén*,

nr 439 av herr *Norling*,

nr 440 av herr *Norling*,

nr 441 av herr *Ericsson*, *Carl Eric*,

nr 442 av herr *Löfvander m. fl.*,

nr 443 av herr *Anderberg*,

nr 444 av herr *Velander m. fl.* samt

nr 445 av herrar *Åman* och *Arrhén* ävensom

inom andra kammaren

nr 612 av herr *Osterman*,

nr 613 av herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.*,

nr 614 av herrar *Cruse* och *Malmborg* i Stockholm,

nr 615 av fru *Ekendahl m. fl.*, likalydande med motionen nr 437 i första kammaren,

nr 616 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, likalydande med motionen nr 442 i första kammaren,

nr 617 av herr *Hagberg* i Malmö, likalydande med motionen nr 444 i första kammaren,

nr 618 av herr *Dahlgren m. fl.*, likalydande med motionen nr 439 i första kammaren,

nr 619 av herr *Dahlgren m. fl.*, likalydande med motionen nr 440 i första kammaren,

nr 620 av fru *Johansson* i Norrköping och herr *Nilsson* i Göteborg,

nr 621 av herrar *Jacobsson* i Igelsbo och *Johnsson* i Kastanjegården, likalydande med motionen nr 438 i första kammaren,

nr 622 av herr *Mattsson*, likalydande med motionen nr 443 i första kammaren, och

nr 623 av herr *Fahlman*.

Redogörelse för de i motionerna framställda yrkandena kommer att lämnas i samband med behandlingen av de ämnen som beröras av motionerna.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda författningsförslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Till utskottet ha i ärendet inkommit två skrivelser¹, nämligen en den 8 november 1948 från Yrkeskvinnors samarbetsförbund och en den 9 i samma månad från besiktningsläkarna för minderåriga arbetare, biträdande överläkaren Axel Ahlmark och t. f. laboratorn Karl-David Lundgren.

¹ Därjämte ha efter ärendets avgörande inkommit en skrivelse från Sveriges fångvårdsmannaförbund och Statens sjukhuspersonals förbund och en skrivelse från Kürzels Fabriker aktiebolag.

Inledning.

Lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd är den gällande huvudförfattningen på arbetarskyddets område. Beträffande det huvudsakliga innehållet i denna lag hänvisas till den å s. 30—36 i propositionen lämnade redogörelsen. Bestämmelser, som ha till syfte att bereda skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete, finnas därjämte i åtskilliga andra författningar, bl. a. i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314) och lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1938 tillkallade chefen för socialdepartementet den 8 juli samma år nio sakkunniga för att verkställa en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen och framlägga därav föranledda förslag. De sakkunniga antogo benämningen 1938 års arbetarskyddskommitté. Genom beslut den 30 december 1939 förordnade Kungl. Maj:t, att med fullföljandet av kommitténs utredningsarbete skulle tills vidare anstå. Utredningsarbetet återupptogs sedermera jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 januari 1942. År 1944 framlades inom kommittén ett preliminärt utkast till arbetarskyddslag, över vilket på framställning av kommittén åtskilliga myndigheter och organisationer yttrade sig. Sedan kommittén med hänsyn till yttrandena överarbetat utkastet, avlämnade kommittén med skrivelse den 27 juni 1946 betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete (arbetarskyddslag) m. m. (SOU 1946: 60).¹ Sedermera avlämnade kommittén ytterligare ett betänkande med förslag till organisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen m. m. (SOU 1946: 88). Sistnämnda förslag låg till grund för den omorganisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen, som beslöts under riksdagens vårsession innevarande år.

En kortfattad redogörelse för kommitténs förslag till ny arbetarskyddslag återfinnes å s. 38—44 i propositionen. Över förslaget ha efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Förslaget har därefter varit föremål för överarbetning inom socialdepartementet, därvid de vid propositionen fogade författningsförslagen utarbetats.

Översikt över propositionens innehåll.

Förslaget till arbetarskyddslag.

Beträffande frågan om behovet av en ny arbetarskyddslag framhåller *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, att gällande arbetarskydds-

¹ Betänkandet är undertecknat av generaldirektören John Nordin, ordförande, ledamoten av andra kammaren, pappersbruksarbetaren Gösta L. Andersson, yrkesinspektrisen Ida Fischer, direktören i pappersmasseförbundet Gunnar Hultman, ledamoten av första kammaren, lantbrukaren Axel Löfvander, ledamoten av andra kammaren, redaktören Emil Olovson, dåvarande verkställande direktören i svenska arbetsgivareföreningen Fritiof Söderbäck, dåvarande andre ordföranden i landsorganisationen i Sverige, numera generaldirektören Gustav Vahlberg och förste provinsialläkaren C. A. Yllner ävensom av yrkesinspektören Hilding Starland, sekreterare.

lag visserligen undergått ändringar tid efter annan, men att den tid som förflutit sedan lagens tillkomst — 36 år — i och för sig syntes vara anledning nog att upptaga frågan om en allmän revision av lagen. Den på senare år starkt stegrade frekvensen av olycks- och sjukdomsfall i arbetet syntes jämväl motivera en intensifiering av den förebyggande verksamhet, som arbetarskyddet innefattade. Behovet av en revision av arbetarskyddslagstiftningen hade också så gott som undantagslöst vitsordats i remissyttrandena.

I lagtekniskt hänseende skiljer sig förslaget från såväl gällande lag som kommittéförslaget därutinnan, att endast de grundläggande föreskrifterna om arbetarskyddet upptagits i lagen, vilken förutsatts skola kompletteras genom en av Kungl. Maj:t utfärdad allmän tillämpningskungörelse.

Lagens tillämpningsområde (1—6 §§) föreslås skola utvidgas i flera hänseenden. Huvudregeln är visserligen densamma som i gällande lag, men lagen har utsträckts till vissa kategorier, som falla utanför huvudregeln, och undantagen från denna äro mindre omfattande än i gällande lag. Enligt huvudregeln skall lagen äga tillämpning å varje rörelse eller särskilt arbetsföretag, vari arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning. Vissa avsteg ha emellertid gjorts från den i nämnda regel uttryckta principen, att ett förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare måste föreligga för att lagen skall vara tillämplig. Sålunda skall lagen gälla för arbete, som två eller flera personer för gemensam räkning utföra, utan att i rörelsen eller företaget sysselsätta någon arbetstagare, s. k. kooperativ verksamhet. Vidare ha en del grupper som icke äro arbetstagare likställt med sådana och lagen, låt vara i begränsad omfattning, gjorts tillämplig å deras arbete. Detta gäller beträffande elever vid vissa anstalter för yrkesutbildning, värnpliktiga samt personer som äro intagna på vissa vårdanstalter. Den utvidgning av tillämpningsområdet, som har den största räckvidden, angår jordbruket. Gällande lag äger tillämpning å jordbruket endast i vad den avser att förebygga olycksfall vid användande av maskiner, ångpannor o. d. I propositionen har däremot jordbruket i princip jämställts med övriga näringsgrenar. Med hänsyn till att en fullständig likställighet ansetts medföra stora praktiska svårigheter har det emellertid funnits påkallat att fortfarande låta jordbruket intaga den särställningen, att de flesta av lagens särskilda bestämmelser rörande minderåriga arbetstagare icke skola äga tillämpning å jordbruket. Under det att arbete som utföres av familjemedlem till arbetsgivaren f. n. helt faller utanför arbetarskyddslagen, skall enligt förslaget lagen i viss omfattning gälla för sådant arbete. I övrigt äro undantagen från huvudregeln desamma som i gällande lag, vilket bl. a. innebär att hemarbete och skeppstjänst undantagits.

Lagens huvudstadgande är 7 §, som innehåller bestämmelser om arbetsgivares och arbetstagares allmänna skyldigheter. Dessa bestämmelser torde i sak knappast skilja sig från motsvarande föreskrifter i gällande lag, men bestämmelserna ha fått en något fylligare av-

fattning. Arbetsgivare skall sålunda vara pliktig att »iakttaga allt som med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, samt arbetstagares ålder, yrkesvana och övriga förutsättningar för arbetet skäligen kan erfordras för att förebygga att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrager sig ohälsa i följd av arbetet eller drabbas av olycksfall däri». Arbetstagare skall å sin sida vara skyldig att använda förefintliga skyddsanordningar, noga följa i lagen eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter samt i övrigt iakttaga tillbörlig försiktighet och, i vad på honom ankommer, medverka till förekommande av ohälsa och olycksfall. Efter detta huvudstadgande följa ett antal föreskrifter (8—13 §§), som ha till syfte dels att närmare antyda omfånget av arbetsgivares och arbetstagares skyldigheter och tjäna till ledning vid utfärdandet av tillämpningsföreskrifter och dels att fästa arbetsgivarnas, arbetstagarnas och tillsynsorganens uppmärksamhet på en del förhållanden, som det ansetts vara av särskild vikt att beakta.

Beträffande r a s t e r föreslås skärpta bestämmelser (17 §). Arbetstagare som sysselsättes i arbete, som på grund av samband med mekaniskt driven arbetsprocess eller till följd av annat förhållande kräver ihållande anspänning, t. ex. arbete vid löpande band, skall utöver raster åtnjuta erforderligt antal arbetspauser (18 §). Bestämmelserna om ledighet för nattvila (19 och 20 §§) innebära en ur principiell synpunkt betydande skärpning i förhållande till gällande lag. Huvudregeln har utformats som ett förbud mot nattarbete, dvs. arbete mellan klockan 23 och klockan 5, men då nattarbete på åtskilliga områden ansetts vara oundvikligt, ha vidsträckta undantag från denna huvudregel måst göras. Undantagsmöjligheterna äro så omfattande, att de torde inbegripa det mesta av det nattarbete, som f. n. förekommer. Sålunda har generellt undantag från nattarbetsförbudet gjorts — förutom beträffande nödfallsarbete — för arbete som »med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste fortgå jämväl nattetid eller eljest bedrivas å tid före klockan 5 eller efter klockan 23». Därjämte skall arbetarskyddsstyrelsen äga att i särskilda fall medge dispens från förbudet mot nattarbete. Beträffande v e c k o v i l a innehåller propositionen samma huvudregel som gällande lag, nämligen att arbetstagare skall åtnjuta minst 24 timmars veckovila för varje sjudagarsperiod (21 §). På grund av en övergångsbestämmelse vid tillkomsten av det nuvarande stadgandet äger detta icke tillämpning på vissa områden. Någon motsvarighet härtill har icke upptagits i propositionen. Lagens föreskrifter om veckovila skola följaktligen i princip tillämpas å alla slag av verksamhet. Arbetarskyddsstyrelsen skall emellertid äga befogenhet att medge undantag härifrån antingen generellt för visst slag arbete eller i det särskilda fallet beträffande visst arbetsställe.

Lagens särskilda bestämmelser rörande minderåriga

arbetstagare (22—33 §§) ha skärpts i åtskilliga hänseenden. Med minderårig avses liksom i gällande lag den som icke fyllt 18 år. Minimialdern för användande i arbete är f. n. 13 år. Enligt propositionen får minderårig icke användas till arbete med mindre han fyllt eller under kalenderåret fyller 14 år. Därjämte fordras liksom i gällande lag att den minderåriga fullgjort sin folkskolplikt. Den särskilda åldersgränsen för minderårigs sys-selsättande i industriellt och därmed likställt arbete har höjts från 14 till 15 år. Beträffande underjordsarbete i gruva eller stenbrott eller å därmed jämförlig arbetsplats har minimialdern fastställts till 18 år mot f. n. 16 år. Dispens från bestämmelserna om minimialder och fullgjord skolgång skall liksom hittills i viss utsträckning kunna erhållas. Tillämpningsområdet för stadgandena om läkarundersökning före anställning och årlig läkarbesiktning under anställning har utsträckts att i princip omfatta alla minderåriga arbetstagare oberoende av i vilket slags verksamhet de sysselsättas. Angående minderårigs arbetstid skall — utöver de eljest i lag eller författning stadgade begränsningarna av arbetstiden — gälla att minderårig aldrig får användas till arbete mer än 10 timmar för dygn eller 54 timmar i veckan, för såvitt icke fråga är om nödfallsarbete eller arbetarskyddsstyrelsen i det särskilda fallet medgivit utsträckning av arbetstiden. Den nuvarande regeln att minderårigs ledighet för nattvila skall omfatta minst 11 timmar i följd har bibehållits. Beträffande minderårig under 16 år innebär propositionen en skärpning, i det att den del av dygnet, då det är förbjudet att använda sådan minderårig till arbete, för alla slag av verksamhet bestämts till tiden mellan klockan 19 och klockan 6, under det att motsvarande regel i gällande lag i fråga om annat arbete än industriellt eller därmed likställt arbete endast avser tiden mellan klockan 22 och 5. För minderårig som fyllt 16 år omfattar den förbjudna perioden liksom f. n. tiden mellan klockan 22 och 5. Dispens från bestämmelserna om ledighet för nattvila skall liksom hittills i viss utsträckning kunna lämnas. De bestämmelser rörande minderåriga, för vilka nu redogjorts, skola icke äga tillämpning å jordbruket. Som allmän regel angående minderårigs arbete föreskrives, att arbetsgivare har att särskilt tillse att minderårigs användande till arbete icke medför fara för olycksfall eller för överansträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling eller innebär våda i moraliskt hänseende. Detta stadgande gäller däremot även för jordbruket.

I de särskilda bestämmelserna angående kvinnliga arbetstagare (34—38 §§) ha endast mindre ändringar skett. Sålunda har stadgandet om rätt till ledighet före barnsbörd, vilket f. n. endast avser industriellt och därmed likställt arbete, i enlighet med vad kommittén föreslagit, utsträckts att gälla för alla slag av verksamhet. Kommitténs förslag att slopa den nuvarande begränsningen av tillämpningsområdet för förbudet mot kvinnas användande till arbete den närmaste tiden efter barnsbörd

har däremot ansetts icke böra genomföras, förrän ändrade regler för samhällets hjälp åt nyblivna mödrar kommit till stånd. Det i gällande lag upptagna förbudet mot kvinnors nattarbete inom industrien har bibehållits och utsträckt att omfatta även de mindre arbetsställena inom industrien och hantverket. Kommittén föreslog vissa uppmjukningar av nattarbetsförbudet, men dessa ha icke genomförts, enär det slutliga ställningstagandet till detta spörsmål ansetts böra anstå, tills frågan om revision av konventionen om kvinnors nattarbete slutligen avgjorts.

Föredragande departementschefen betonar, att en förtroendefull samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare är en av de viktigaste förutsättningarna för att säkra och sunda arbetsförhållanden skola kunna uppnås. De föreskrifter i förslaget, som ha till syfte att åstadkomma en sådan samverkan, innebära i flera hänseenden en utvidgning av motsvarande bestämmelser i gällande lag (39—44 §§). Sålunda föreskrives, att ett eller flera skyddsombud skola utses å arbetsställe, varest regelbundet sysselsätts minst fem arbetstagare, såvida icke särskilt förhållande berättigar till undantag. Val av skyddsombud skall liksom f. n. förrättas av arbetstagarna eller av lokal organisation, genom vilken de kunna anses företrädta. Enligt huvudregeln kan endast den som är anställd på arbetsstället utses till skyddsombud, men arbetarskyddsstyrelsen skall under vissa förutsättningar kunna bevilja undantag härifrån och medge lokal organisation rätt att utse regionala skyddsombud utan anknytning till viss arbetsplats. Skyddskommitté, bestående av företrädare för arbetsgivaren och av skyddsombud, skall finnas vid varje arbetsställe med minst 50 arbetstagare. För att trygga skyddsombudens ställning har såsom påföljd av trakasseri mot skyddsombud stadgats dels skadeståndsskyldighet, omfattande även s. k. ideell skada, och dels ogiltighet av uppsägning av arbetsavtal eller annan dylik rättshandling. Arbetsdomstolen skall vara forum för skyddsombuds talan mot arbetsgivare i anledning av trakasseringsåtgärd.

Såsom redan nämnts förutsättes i allmänhet att det skall föreligga ett förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare för att lagen skall vara tillämplig. Förslaget innehåller emellertid liksom gällande lag även vissa föreskrifter, som äro allmängiltiga (45 och 46 §§). Det viktigaste av dessa stadganden reglerar de skyldigheter, som ur arbetarskyddssynpunkt åvila tillverkare, försäljare och upplåtare av maskiner och andra tekniska anordningar. Det nuvarande stadgandet, att sådan tillverkare, försäljare och upplåtare har att tillse att föremålet då det avlämnas är försett med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, har undergått vissa mindre kompletteringar. Därjämte har stadgats skyldighet för installatör av sådan anordning att tillse, att föreskrivna skyddsanordningar uppsätts och att för installationen i övrigt gällande föreskrifter iakttagas. En annan

ny bestämmelse med vidsträcktare tillämpningsområde än lagen i övrigt avser grustag och liknande arbetsställen. Ägare resp. nyttjanderätts-havare till mark, som mot ersättning låter någon hämta grus e. d., har enligt detta stadgande att svara för att arbetsstället hålles i ett ur skyddssynpunkt godtagbart skick, även om lagen icke eljest äger tillämpning därå.

Vad angår tvångsmedlen för genomförande av lagens föreskrifter (53—69 §§) bygger förslaget i huvudsak på samma principer som gällande lag. Liksom f. n. är överträdelse av lagens föreskrifter i allmänhet icke direkt straffbelagd. För att straff skall inträda förutsättes, att arbetsgivaren åsidosatt ett av vederbörande tillsynsorgan i det särskilda fallet meddelat förbud att bedriva visst arbete eller använda viss arbetslokal, maskin, redskap eller annat hjälpmedel, visst ämne eller material eller viss arbetsmetod utan att iaktta visst vid förbudets meddelande angivet villkor. I förslaget har som ett alternativ till detta förbuds-förfarande införts rätt för vederbörande tillsynsorgan att förelägga arbetsgivare att vidtaga viss åtgärd för att avhjälpa ett konstaterat missförhållande i skyddshänseende. Underlåtenhet att efterkomma ett sådant föreläggande skall medföra straff på samma sätt som överträdelse av ett meddelat förbud. I fråga om förbuds-förfarandet har den ändringen skett, att befogenhet att meddela omedelbart ikraftträdande förbud skall tillkomma icke blott chefsmyndigheten — arbetarskyddsstyrelsen — utan även vederbörande yrkesinspektör. Förbud skall vidare kunna meddelas för tryggande av efterlevnaden av de nya bestämmelserna rörande installatörer samt ägare och nyttjanderättshavare till grustag och liknande arbetsställen. Icke heller de allmänna bestämmelserna om raster och arbetspauser samt natt- och veckovila äro direkt straffsanktionerade. För att straff skall inträda förutsättes såsom hittills att arbetsgivaren åsidosatt en av chefsmyndigheten i det särskilda fallet meddelad föreskrift till tryggande av stadgandets efterlevnad. Beträffande flertalet av de särskilda bestämmelserna rörande minderåriga och kvinnor gäller däremot enligt förslaget liksom enligt gällande lag, att överträdelse av sådan föreskrift är direkt belagd med straff. Bestämmelserna om förbud skola liksom f. n. icke gälla i fråga om verksamhet, som bedrivs av staten, utan på detta område skall ett annat förfarande tillämpas. Om den myndighet, som har överinseende över en statlig verksamhet, icke vidtar av arbetarskyddsstyrelsen påfordrad åtgärd för avhjälpan av missförhållande i skyddshänseende, skall styrelsen sålunda äga underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Slutligen må nämnas att möjlighet skall föreligga att i viss utsträckning överflytta arbetsgivares ansvar för lagens efterlevnad å särskilt utsedd arbetsföreståndare (70 §).

Den nya arbetarskyddslagen föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1949. Förslaget innehåller åtskilliga övergångsbestämmelser, däribland ett stadgande att arbete, som vid tiden för lagens ikraftträdande bedrivs

å tid mellan klockan 23 och klockan 5, fortfarande skall få bedrivas mellan dessa klockslag under ett år efter lagens ikraftträdande utan hinder av nya lagens bestämmelser om nattvilan.

Förslaget till ändringar i gruvlagen och lagen angående stenkolsfyndigheter.

Arbetarskyddet beträffande gruvarbete regleras f. n. dels i arbetarskyddslagen och dels i gruvlagen resp. lagen angående stenkolsfyndigheter. Denna dubbla reglering föreslås avskaffad på så sätt, att de bestämmelser i gruv- och stenkolslagarna, som angå arbetstagarnas skyddande mot olycksfall och ohälsa, upphävas och ersätts av en föreskrift att i detta hänseende skall gälla vad som stadgas i arbetarskyddslagen.

Förslaget till ändringar i byggnadsstadgan.

De föreslagna ändringarna äsyfta att skapa bättre garantier för att byggnadsförslag rörande fabriker och andra industriella anläggningar bli föremål för granskning från yrkesinspektionens sida.

Utskottet.

Förslaget till arbetarskyddslag.

Att i möjligaste mån skapa sunda arbetsförhållanden och förebygga olycksfall i arbete är en av de viktigaste uppgifterna för sociallagstiftningen. Vår nuvarande lag om arbetarskydd kom till år 1912 och grundar sig på ett år 1909 framlagt kommittéförslag. Med hänsyn till den utveckling, som sedan dess ägt rum på det sociala och industriella området, synes det, även om lagen vid åtskilliga tillfällen undergått partiella ändringar, vara naturligt att den blir föremål för en fullständig revision. Behovet härav har också allmänt vitsordats i de yttranden, som avgivits över arbetarskyddskommitténs förslag till ny arbetarskyddslag.

Såsom föredragande departementschefen anfört utgör jämväl den på senare år starkt stegrade frekvensen av olycks- och sjukdomsfall i arbete en anledning att underkasta lagen en allmän revision. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang uttala, att man tyvärr icke synes kunna hysa alltför stora förhoppningar om att en ny arbetarskyddslag i och för sig skall kunna åstadkomma någon mera avsevärd minskning av antalet olycksfall och yrkessjukdomar. Skall lagens syfte kunna uppnås, är det av största vikt, att tillsynen över lagens efterlevnad blir effektiv. Ur denna synpunkt är den omorganisation av tillsynsverksamheten, som beslöts under riksdagens vårsession, ett viktigt framsteg. Såsom Landsorganisationen framhållit är det emellertid endast en del av olycksfallsanledningarna, som kan avlägsnas genom tekniska åtgärder. Ett mycket betydande antal olycksfall i

arbete beror på oförstånd eller ovarsamhet. Att i möjligaste mån söka undanröja dylika olycksfallsanledningar är en av de viktigaste uppgifterna för det lokala skyddsarbetet på arbetsplatserna. Utskottet anser i likhet med föredragande departementschefen att ett väl lett och organiserat lokalt skyddsarbete samt en utökad propaganda- och upplysningsverksamhet är av största betydelse för uppnående av sunda och trygga arbetsförhållanden. Det ökade intresse för arbetarskyddsfrågor, som tillkomsten av en ny arbetarskyddslag kan väntas medföra, synes utgöra en gynnsam jordmån för en intensifierad upplysnings- och propagandaverksamhet. Utskottet, som med tillfredsställelse uppmärksammat det intresse för arbetarskyddsfrågor, som redan nu visas av arbetsmarknadens organisationer, vill uttrycka en förhoppning om att såväl nämnda organisationer som vederbörande myndigheter skola genom upplysning och propaganda verksamt bidra till att lagens syfte förverkligas.

Utskottet biträder föredragande departementschefens uppfattning att endast huvudgrunderna för arbetarskyddet böra upptagas i själva lagen och denna kompletteras genom tillämpningsföreskrifter, utfärdade i administrativ ordning. Till frågan om och i vad mån tillämpningsföreskrifterna böra utfärdas efter riksdagens hörande återkommer utskottet i samband med behandlingen av 74 §.

Vid sin granskning av lagförslaget har utskottet funnit detsamma i allt väsentligt vara väl avvägt. Endast på några få punkter har utskottet funnit anledning att föreslå jämkningar i förslaget.

Utskottet övergår härefter till att beröra särskilda bestämmelser i lagförslaget, beträffande vilka motionsvis framställts yrkanden om ändring eller i fråga om vilka anledning till särskilt yttrande från utskottets sida eljest synes föreligga.

1 §.

Enligt den i 1 § första stycket i förslaget givna huvudregeln i fråga om lagens tillämpningsområde äger lagen tillämpning å varje rörelse, vari arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning, ävensom å hus-, väg- eller vattenbyggnad eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, vari arbetstagare användes på sådant sätt. I sak överensstämmer denna regel med motsvarande stadgande i gällande lag. Arbetarskyddskommittén hade däremot föreslagit, att tillämpningsområdet skulle bygga på begreppet verksamhet. Beträffande de av föredragande departementschefen åberopade skälen för bibehållande av den nuvarande huvudregeln får utskottet hänvisa till s. 73 och 74 i propositionen.

Enligt vad som framgår av arbetarskyddskommitténs betänkande har man i praxis givit en ganska vidsträckt tolkning åt de i gällande lag använda begreppen rörelse och särskilt arbetsföretag. Kommittén har härom anfört bl. a. följande.

Vid tillämpningen av arbetarskyddslagen har stundom uppkommit fråga, huruvida en verksamhet är att anse som rörelse eller särskilt arbetsföretag i lagens mening. Detta har särskilt varit fallet beträffande sådan verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun. Om dylik verksamhet varit att hänföra till rörelse, har den ansetts inbegripen under lagen. Men även i andra fall, då en verksamhet, som i allmänhet ansetts böra falla under lagen, utövats av staten eller kommun, har lagen som regel ansetts vara tillämplig. Således gäller lagen beträffande sådan verksamhet, som utövas av exempelvis statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket, kommunala bad-, fattigvårds- och sjukvårdsinrättningar samt elektricitets-, gas- och vattenledningsverk. Sådan statens verksamhet, som avser allmän förvaltning och rättskipning, dvs. den egentliga tjänstemannaverksamheten, har däremot icke inbegripits under lagen. Som exempel på dylik verksamhet kan nämnas rättsväsen, fångvård, skatteväsen, tulltjänst, lantmåteriväsen och den egentliga militärtjänsten. Ej heller har lagen ansetts gälla i fråga om sådan kommunal verksamhet, som utövas av exempelvis brand- och polisväsen, förvaltnings-, skatte- eller andra liknande myndigheter.

I motionen I: 445 har yrkats den ändringen i förslaget, att lagen jämväl skall äga tillämpning å den statliga och kommunala egentliga förvaltningsverksamheten.

För bifall till motionen tala enligt utskottets mening vissa skäl, främst att arbetarskyddslagen i princip bör vara allmängiltig och att det därför synes tveksamt, om från lagens tillämpningsområde bör uteslutas något verksamhetsområde, inom vilket missförhållande av den art, som lagen avser att förebygga, kan tänkas förekomma. Såsom motionärerna anfört saknas icke exempel på att i allmän tjänst anställda befattningshavare haft att utföra sitt arbete i osunda eller rent av hälsovådliga lokaler. Å andra sidan kunna de motiv föredragande departementschefen åberopat för förslaget att även i fortsättningen lämna den egentliga förvaltningstjänsten utanför arbetarskyddslagen icke fränkännas bärkraft. I detta sammanhang må nämnas att den i propositionen intagna ståndpunkten överensstämmer med vad som synes vara regel i utländsk arbetarskyddslagstiftning, bl. a. i de övriga nordiska länderna. För övrigt skulle det vara förenat med vissa lagtekniska svårigheter att inordna den egentliga förvaltningsverksamheten under arbetarskyddslagen; ändringar i förslaget skulle krävas icke blott i 1 § utan även i vissa andra paragrafer, exempelvis 2 och 3 §§. Utskottet anser självfallet icke att i arbetarskyddshänseende böra uppställas mindre krav beträffande den statliga och kommunala förvaltningsverksamheten än i fråga om annan verksamhet, men utskottet utgår från att samma resultat skall kunna uppnås genom samarbete med arbetarskyddsorganen, som om arbetarskyddslagen erhöle tillämplighet på förevarande område. Utskottet vill kraftigt understryka departementschefens uttalande att han förutsatte att såväl statliga som kommunala myndigheter skulle låta sig angeläget vara att samråda med tillsynsorganen så snart behov därav kunde anses

föreligga. Det bör på olika sätt tillses, att en sådan kontakt kommer till stånd. För statens del planeras en allmän verksstadga. Vid detta utredningsarbete synes enligt utskottets mening böra övervägas, om icke i en dylik stadga kunde inflyta vissa föreskrifter om verkslednings skyldigheter i arbetarskyddshänseende. Måhända kan det även befinnas lämpligt att i den blivande instruktionen för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen beröra dessa organs ställning i fråga om den statliga och kommunala förvaltningsverksamheten.

Utskottet vill slutligen framhålla, att utskottet utgår från att begreppen rörelse och arbetsföretag även i fortsättningen komma att tolkas lika vidsträckt som vid tillämpningen av gällande arbetarskyddslag.

2 §.

Denna paragraf innehåller vissa utvidgningar av det tillämpningsområde för lagen, som angivits i huvudregeln i 1 §. Enligt 2 § första stycket punkt 4) skall sålunda lagen äga tillämpning å arbete, som på fångvårds-, tvångsarbets- eller fattigvårdsanstalt, allmän alkoholistanstalt eller sinnessjukhus eller annan anstalt för vård av sinnessjuka intagen person efter anvisning av anstaltsledningen utför på anstalten. I dylika fall skall vad i lagen sägs om arbetstagare äga motsvarande tillämpning å den, som utför arbetet, och vad i lagen är föreskrivet om arbetsgivare gälla den, som driver den verksamhet, vari arbetet utföres.

I motionen II: 612 har yrkats, att 2 § första stycket punkt 4) måtte utgå. Utskottet kan emellertid icke biträda motionärens hemställan. På åtskilliga av de anstalter, varom här är fråga, förekommer det, att de intagna sysselsättas med arbete av sådan art, att ett praktiskt behov måste anses föreligga att taga i anspråk den särskilda sakkunskap, som yrkesinspektionens befattningshavare besitta. Härtill kommer att det av psykologiska skäl synes önskvärt, att de intagnas arbetsförhållanden bli föremål för tillsyn av en utomstående myndighet. Stadgandet avser nämligen huvudsakligen sådana anstalter, där de intagna kunna kvarhållas tvångsvis.

3 §.

Enligt denna paragraf skall bl. a. arbete, som är att hänföra till skeppstjänst, vara undantaget från lagens tillämpning. Så är även fallet i gällande arbetarskyddslag.

I motionen I: 441 framhålles att förslaget i likhet med gällande lag innebure, att stuveriarbete vore underkastat olika bestämmelser och olika tillsynsorgan beroende på om arbetet utfördes av stuveriarbetare eller av ombordanställd. Vidare uttalas, att det vore sannolikt att de problem, som denna dualism medförde, komme att bli närmare belysta i samband med den pågående utredningen angående arbetarskyddet vid lossning och lastning av fartyg. Under hänvisning härtill yrkas i motionen, att föreskrifterna

i gällande arbetarskyddslag även efter ikraftträdandet av den föreslagna lagen skola äga tillämpning å stuveriarbete, om och i den mån ny speciallagstiftning rörande sådant arbete ännu icke hunnit genomföras vid tiden för den föreslagna arbetarskyddslagens ikraftträdande.

Utskottet har inhämtat, att arbetarskyddskommittén i samband med behandlingen av arbetarskyddet ombord på fartyg kommer att ha uppmärksamheten riktad på frågan om möjligheten av att åstadkomma en enhetlig reglering av arbetarskyddet vid lossning och lastning av fartyg. Enligt utskottets mening kan av detta skäl ett bifall till motionsyrkandet icke anses motiverat. Den av motionären påtalade nuvarande dualismen i fråga om arbetarskyddet vid stuveriarbete skulle nämligen icke avlägsnas därigenom, och ett antagande av den föreslagna 3 § i oförändrat skick kan icke i någon mån anses binda kommittén vid dess ståndpunktstagande till spörsmålet om det lämpligaste sättet att reglera arbetarskyddet beträffande stuveriarbete.

4 §.

Denna paragraf innehåller partiella inskränkningar i fråga om lagens tillämplighet å vissa slag av verksamhet. Beträffande jordbruk jämte osjälvständig binäring samt byggnadsarbete för jordbruk eller osjälvständig binäring skola enligt paragrafens första stycke 22—25 och 27—33 §§ äga tillämpning allenast i fråga om arbetstagare, som huvudsakligen användes till skogsarbete. De sålunda undantagna paragraferna avse: 22 § definition av begreppet minderårig, 23—25 §§ åldersgränser för minderårigs användande i arbete, 27—30 §§ minderårigs arbetsbok och läkarkontroll över minderåriga, 31 § minderårigs arbetstid, 32 § ledighet för deltagande i viss undervisning och 33 § minderårigs ledighet för nattvila.

I motionen II: 613 har yrkats, att första stycket i 4 § måtte utgå.

Enligt utskottets mening tala otvivelaktigt principiella skäl för att jordbrukets minderåriga arbetstagare i arbetarskyddshänseende helt jämföras med de minderåriga, som sysselsätts inom andra näringsgrenar. I likhet med föredragande departementschefen har utskottet emellertid funnit, att det åtminstone f. n. skulle medföra stora praktiska svårigheter att låta de undantagna bestämmelserna gälla för jordbruket. Utskottet kan därför icke tillstyrka motionen. Det må framhållas att den omständigheten, att jordbruket undantages från tillämpningen av vissa av lagens särskilda bestämmelser om minderåriga, icke innebär, att de minderåriga inom jordbruket helt ställas utan skydd mot sådana faror, som de undantagna stadgandena avse att motverka. Undantaget omfattar nämligen icke 26 §. Denna paragraf ger möjlighet att ingripa, om minderårig arbetstagare inom jordbruket i ett visst fall skulle användas till arbete på sätt, som innebär fara för överansträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling. Utskottet vill understryka vikten av att yrkesinspektio-

nens befattningshavare ägna tillbörlig uppmärksamhet åt de minderårigas arbetsförhållanden inom jordbruket, särskilt beträffande arbetstid och ledighet för nattvila, och där missförhållande konstateras, i erforderlig utsträckning påkalla ingripande av arbetarskyddsstyrelsen med stöd av 54 § jämförd med 26 § första stycket.

Enligt förslaget ingår 22 § bland de paragrafer, som icke skola äga tillämpning å jordbruket. Denna paragraf innehåller endast en definition av begreppet minderårig. Då av de särskilda bestämmelserna angående minderåriga 26 § skall äga tillämpning även å jordbruket, synes det enligt utskottets mening vara mest följdriktigt att låta jämväl 22 § gälla för jordbruket. Motsvarande erinran kan göras mot bestämmelserna i 4 § andra stycket. Med hänsyn härtill föreslår utskottet, att 22 § uteslutes ur de i första och andra styckena av 4 § förekommande uppräkningsparagrafer. Enligt utskottets mening saknas vidare anledning att i fråga om jordbruket och arbete av familjemedlem till arbetsgivaren göra undantag från 32 §. Utskottet föreslår därför, att 4 § första stycket och andra stycket andra punkten ändras i detta hänseende. Vidare förordar utskottet en redaktionell jämkning i paragrafens första stycke.

8 §.

Föredragande departementschefen har i propositionen uttalat, att frågan om hur arbetslokaler skulle vara inrättade och beskaffade i huvudsak borde behandlas icke i arbetarskyddslagstiftningen utan i byggnadsförfattningarna. I enlighet härmed har i 8 § upptagits ett stadgande, som beträffande arbetslokaler hänvisar till vad därom må vara särskilt föreskrivet.

Arbetarskyddskommitténs förslag till arbetarskyddslag innehöll däremot åtskilliga föreskrifter rörande arbetslokalers inrättande och beskaffenhet, bl. a. att arbetslokal med vissa undantag icke utan distriktschefens (yrkesinspektörens) medgivande skulle få vara förlagd under jord, dvs. med golvet eller större del därav 1,4 meter eller mera under markytan, eller i berg eller till plats i byggnad, där dagsbelysning ej funnes. I Kungl. Maj:ts förslag har denna bestämmelse uteslutits. I propositionen har emellertid förutsatts att i tillämpningskungörelsen till lagen skall intagas en motsvarighet därtill, vilket stadgande dock avses skola begränsas till att omfatta endast bergverkstäder och därmed jämförliga, helt under jord belägna arbetslokaler. Enligt denna bestämmelse skulle dylika arbetslokal i regel icke få inrättas utan medgivande av arbetarskyddsstyrelsen.

I motionen II: 614 har hemställts, att i lagen måtte intagas ett stadgande av det innehåll som kommittén föreslagit.

Vad först angår underjords- och bergverkstäder finner utskottet det välbetänkt att anläggandet av dylika arbetslokaler underkastas särskild kontroll på sätt i propositionen förutsatts. Utskottet har företagit en studieresa till en större bergverkstad och fick därvid ett bestämt intryck av att arbetet i dylika lokaler kan erbjuda problem, som ännu icke fått en tillfreds-

ställande lösning. Kännedomen om anledningen till att arbetet i vissa sådana lokaler i ett flertal fall medför ohälsa för arbetarna, särskilt i psykiskt hänseende, är ännu så bristfällig, att man f. n. icke vet, hur menliga verkningar av arbetet skola kunna förebyggas. Utskottet förutsätter, att statens institut för folkhälsan och arbetarskyddsstyrelsen komma att ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga och i den mån det fortsatta forskningsarbetet ger positiva resultat vidtaga de åtgärder, som erfordras för att de av forskningen anvisade metoderna att avlägsna eller minska de med arbete av förevarande slag förenade olägenheterna utan dröjsmål skola komma till användning i största möjliga utsträckning.

I likhet med föredragande departementschefen finner utskottet icke tillräcklig anledning föreligga att, såsom kommittén föreslagit, kräva särskilt medgivande för att arbetslokal skall få inrättas i källare med golvet mer än 1,4 meter under markytan eller i sådant utrymme i byggnad, där dagsljus saknas. I fråga om nytillkommande lokaler måste nämligen den granskning, som förutsättes skola föregå byggnadslovs beviljande, anses betryggande. Den av kommittén föreslagna regeln skulle för övrigt medföra den egendomliga konsekvensen, att särskild tillståndsprövning skulle äga rum i sådana fall, då man i syfte att i en arbetslokal få större takhöjd, än som skulle kunna erhållas med golvet 1,39 meter under markytan, ville förlägga golvet under denna nivå. Vad äldre lokaler angår må framhållas, att byggnadslov i regel erfordras för att en lokal som tidigare använts för annat ändamål skall få tagas i bruk som industrilokal; även i dylika fall synes det obehövt att kräva någon särskild prövning ur arbetarskyddssynpunkt utöver den som skall ske i ärendet angående byggnadslov. Utskottet vill slutligen erinra om att 53 § i förslaget ger möjlighet att förbjuda användandet av en ur hygieniska eller andra synpunkter otillfredsställande arbetslokal. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen.

13 §.

Enligt 13 § i förslaget skola för lämnande av den första hjälpen vid olycks- eller sjukdomsfall sådana anordningar finnas, som kunna anses erforderliga med hänsyn till arbetsställets storlek och belägenhet samt arbetets beskaffenhet och de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs.

I motionen II: 620 har hemställts, att till 13 § i förslaget måtte fogas följande tillägg:

»Vid arbetsställe där över tio arbetare sysselsätts eller där särskilda omständigheter så påkalla skola finnas erforderligt antal förbandskunniga personer.»

Föredragande departementschefen har i propositionen uttalat, att det vore meningen att i tillämpningskungörelsen till lagen närmare utveckla innebörden av de förpliktelser som i 13 § av lagförslaget ålagts arbetsgivaren; i

sådant hänseende syntes bl. a. böra föreskrivas, att personal med för ändamålet erforderlig sjukvårdskunnighet skall vara att tillgå vid arbetsställe, där ett större antal arbetstagare sysselsätts eller där eljest särskilda omständigheter så påkalla.

Utskottet utgår från att uttrycket »arbetsställe där ett större antal arbetstagare sysselsätts» i den av departementschefen förordade bestämmelsen är avsett att tolkas relativt vidsträckt. Det kan enligt utskottets mening icke anses lämpligt att utbyta detta uttryck mot ett fixerat antal arbetstagare. Arbetarskyddslagstiftningens tillämpning måste nämligen kunna anpassas efter vad som vid varje tidpunkt är praktiskt möjligt att genomföra. Om en viss gräns nu skulle fastställas, måste denna med hänsyn till den relativt knappa tillgången på personal med erforderlig utbildning sannolikt sättas högre än som för framtiden skulle vara motiverat. Med hänsyn till vad sålunda återopats får utskottet avstyrka bifall till motionen.

19 och 20 §§.

Dessa paragrafer innehålla föreskrifter om arbetstagares ledighet för nattvila. Rörande denna fråga har föredragande departementschefen anfört följande:

»Gällande arbetarskyddslag stadgar principiellt förbud mot att minderåriga arbetstagare och inom industrien anställda kvinnor användas till nattarbete. Beträffande övriga kategorier av arbetstagare innehåller lagen däremot endast en vagt avfattad föreskrift om begränsning av nattarbetet. Vid detta stadgandes tillkomst år 1931 gjorde vidare såväl föredragande departementschefen som riksdagen vissa uttalanden om en mjuk tillämpning av stadgandet, vilka medfört att detta i realiteten ger mycket ringa möjlighet att ingripa mot förekomsten av nattarbete.

Kommitténs förslag innebär en skärpning av den gällande bestämmelsen om nattvila. Såsom huvudregel har föreslagits att nattarbete skall vara förbjudet. Med natt avses därvid tiden mellan klockan 23 och 5. Från förbudet har undantagits sådant arbete, som på grund av sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste bedrivas jämväl nattetid. Därjämte skall möjlighet finnas att i särskilda fall erhålla dispens från nattarbetsförbudet. De föreslagna bestämmelserna äro icke direkt straffsanktionerade; för straffbarhet förutsättes — liksom enligt gällande arbetarskyddslag — att arbetsgivaren överträtt en av yrkesinspektionens chefsmyndighet i det särskilda fallet meddelad föreskrift till tryggande av att stadgandet iakttages.

Något mera utbrett missbruk av nattarbete torde icke förekomma i vårt land. I en del fall lärer dock nattarbete tillgripas utan att de skäl som föranlett detta kunna anses uppväga de nackdelar som äro förbundna därmed. Det torde nämligen få anses obestridligt, att nattarbetet i allmänhet är förenat med sådana olägenheter för arbetstagarna, att det ur samhälls- synpunkt är önskvärt att sådant arbete i möjligaste mån undviks. Jag finner det därför angeläget att man på ett effektivare sätt än hittills bringar nattarbetet under kontroll. Anledning synes mig icke föreligga att — såsom i vissa yttranden ifrågasatts — uppskjuta ställningstagandet till kommit-

téns förslag i denna del tills den vid statens institut för folkhälsan pågående utredningen om hälsoriskerna vid skiftarbete avslutats.

Det övervägande antalet av remissinstanserna har icke haft något att erinra mot kommitténs förslag till reglering av nattarbetet. Från arbetsgivarhåll ha dock anförts betänkligheter mot detsamma och särskilt mot att genomföra det under nu rådande förhållanden. De yppade farhågorna synas emellertid vara överdrivna. Godtages förslaget, torde det mesta av det nattarbete, som nu bedrives, komma att omfattas av den av kommittén föreslagna generella undantagsregeln, och i vissa andra fall torde förutsättningar för dispens från nattarbetsförbudet föreligga. Den begränsning av nattarbetet, som förslaget genomförande skulle medföra, torde sålunda komma att beröra endast en ringa del av näringslivet. I en del fall kunna måhända vissa nackdelar härav befaras i form av kostnadsökningar eller produktionsminskning, men en inskränkning av nattarbetet måste enligt min mening anses så värdefull ur allmän synpunkt, att den bör genomföras även om den skulle kräva vissa uppoffringar. Gentemot betänkligheterna att i nu rådande läge genomföra en reform av det innehåll kommittén föreslagit vill jag ytterligare framhålla, att enligt förslaget nattarbete utan dispens skall få fortsätta under ett år från lagens ikraftträdande samt att jag förutsätter att dispens för tid därefter skall kunna beviljas exempelvis om i ett visst fall av krisförhållandena föranledd omöjlighet att bygga ut produktionsapparaten skulle medföra, att nattarbetsförbudet icke kan genomföras utan en mera betydande minskning av produktionen av en för landet viktig vara. Då förslaget medger tillbörligt hänsynstagande till den nuvarande situationen, synes denna icke kunna åberopas som skäl för att ställa hela frågan på framtiden. För min del kan jag i allt väsentligt ansluta mig till kommitténs förslag.

Landsorganisationen har ansett, att dispens borde krävas för allt nattarbete. Enligt kommittéförslaget är det i första hand arbetsgivaren själv som bedömer, huruvida ett arbete är sådant att det faller under den generella undantagsbestämmelsen. Man synes knappast ha anledning befara, att denna ordning i någon större utsträckning skall medföra en icke avsedd tillämpning av stadgandet i fråga. Beträffande en mycket stor del av det nattarbete som nu förekommer lär det vara alldeles klart, att undantaget gäller, och vad de tveksamma fallen angår bör man kunna räkna med att yrkesinspektionens befattningshavare och arbetstagarnas organisationer komma att se till att dessa bringas under chefsmyndighetens prövning. Med hänsyn till de olägenheter som otvivelaktigt äro förbundna med ett dispensförfarande av den omfattning, som landsorganisationen ifrågasatt, anser jag detta system icke böra genomföras med mindre det i praktiken visat sig vara behöfligt. Skulle erfarenheten visa, att den av kommittén föreslagna ordningen icke leder till tillfredsställande resultat, synes frågan om införande av dispens för allt nattarbete böra tagas under förnyat övervägande.

Kommitténs förslag att nattarbetsförbudet skall omfatta tiden mellan klockan 23 och 5 har i yttrandena lämnats utan erinran, och för egen del ansluter jag mig därtill. Kommittén har framhållit att tvåskiftsarbetet vid ett icke ringa antal arbetsställen f. n. började före klockan 5 eller slutade efter klockan 23. I den mån detta icke beror på arbetets natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet, som enligt förslaget berättigar till undantag, måste sålunda skifttiderna ändras, för såvitt icke dispens kan erhållas. I många fall torde en sådan omläggning kunna ske utan större olägenhet. Skulle arbetstagarna anse den nuvarande skiftindel-

ningen fördelaktigare — exempelvis enär den möjliggör längre veckovila eller längre raster eller att första skiftet icke behöver börja så tidigt som klockan 5 — synes i allmänhet dispens böra beviljas. Därest i ett kollektivavtal träffats överenskommelse om annan förläggning av arbetstiden, t. ex. mellan klockan 6 och 24, bör generell dispens kunna meddelas för alla företag, som beröras av avtalet. Att såsom i något yttrande ifrågasatts i lagen införa ett speciellt undantag beträffande tvåskiftsarbete kan jag icke finna erforderligt.

Såsom framgår av det föregående föreslår kommittén, att avvikelser från nattarbetsförbudet utan särskilt tillstånd skall få ske i fråga om arbete, som på grund av sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste bedrivas jämväl nattetid. I motiveringen har kommittén närmare utvecklat innebörden av denna undantagsregel. Mot det föreslagna stadgandet — som anknyter till lydelsen av motsvarande föreskrift i gällande arbetarskyddslag — kan med visst fog anmärkas att det fått en ganska vag avfattning. Detta torde dock icke kunna undgå, om man ej vill använda uppräkningsmetoden. Det må i detta sammanhang framhållas, att överträdelse av nattarbetsbestämmelserna icke är omedelbart belagd med straff. För min del anser jag den av kommittén föreslagna lydelsen kunna godtagas. En viss formell jämkning torde böra vidtagas med hänsyn därtill att stadgandet åsyftar icke blott arbete, som bedrivs kontinuerligt, utan även arbete, som enbart utföres nattetid eller endast till en mindre del behöver bedrivas å tid mellan klockan 23 och klockan 5, t. ex. nattvaktsarbete, djurskötsel, förberedelse- och avslutningsarbeten vid tvåskiftsarbete m. m.

Åtskilliga remissinstanser ha i sina yttranden ingått på spörsmål angående innebörden i särskilda fall av den av kommittén föreslagna generella undantagsregeln. Utan närmare kännedom om samtliga för bedömningen betydelsefulla faktorer kan jag icke här taga ställning till dessa frågor, utan synes det böra ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att på grundval av förebragt utredning avgöra desamma. Därvid lär vad kommittén i sin motivering anfört kunna tjäna till ledning.

I detta sammanhang vill jag beröra ett tolkningsspörsmål av mera principiell innebörd, nämligen frågan huruvida enbart driftsekonomiska skäl kunna motivera att en verksamhet hänföres till sådant arbete som måste fortgå jämväl nattetid. En dylik tolkning överensstämmer icke med min uppfattning. För att driftsekonomiska skäl skola kunna motivera ett avsteg från nattarbetsförbudet böra de sammanhånga med arbetsprocessens tekniska natur, exempelvis på det sätt att igångsättningsprocessen kräver så lång tid, att det icke skulle vara ekonomiskt möjligt att driva verksamheten i fråga, om driften skulle avbrytas varje natt. Undantagsbestämmelsen bör sålunda icke anses omfatta fall, där på grund av att den maskinella utrustningen är mycket dyrbar treskiftsarbete utgör en förutsättning för att verksamheten skall bli lönande. I dylikt fall kan däremot möjligen dispens ifrågakomma efter prövning av de föreliggande omständigheterna.

Vid planerandet av nya anläggningar kan självfallet nattarbetsfrågan stundom ha avgörande betydelse. Chefsmyndigheten bör därför vara skyldig att lämna bindande förhandsbesked, huruvida en tilltänkt verksamhet faller under den generella undantagsbestämmelsen eller icke. Den som ämnar starta en verksamhet bör även vara berättigad att i förväg få en dispensansökan prövad.

Enligt kommittén skall för s. k. nödfallsarbete fordras anmälan och, där

sådant arbete varar mer än två dygn, ansökan om tillstånd. Den kritik, som i yttrandena riktats mot förslaget på denna punkt, synes mig befogad. För min del finner jag det föga konsekvent att underkasta nödfallsarbetet strängare kontroll än som föreslagits i fråga om tillämpningen av det allmänna undantagsstadgandet. Jag förordar därför, att nödfallsarbete tillåtes utan några formaliteter. Såsom kommittén föreslagit bör emellertid nödfallsarbete uttryckligen undantagas från nattarbetsförbudet, då det knappast torde kunna inbegripas under den generella undantagsregeln.

I kommittéförslaget har arbetstagare i överordnad ställning helt undantagits från bestämmelserna om ledighet för nattvila. Huvudregeln om ledighet för nattvila bör emellertid äga tillämpning även å sådana arbetstagare. Däremot synes det icke vara lämpligt att i dessa fall kräva dispens för att avvikelser från huvudregeln skall få äga rum. Om i något fall rätten att använda överordnad befattningshavare till nattarbete skulle uppenbart missbrukas, bör arbetarskyddsstyrelsen kunna ingripa.

I sak har jag icke något att erinra mot vad kommittén föreslagit i fråga om förutsättningarna för dispens från det principiella nattarbetsförbudet. De två i kommittéförslaget först upptagna dispensreglerna synas dock utan olägenhet kunna sammanslås till en enda av innehåll att arbetarskyddsstyrelsen äger medgiva undantag från nattarbetsförbudet, när särskilda skäl föreligga därtill. Kommitténs i motiveringen gjorda uttalanden rörande innebörden av dessa bestämmelser ha i yttrandena icke mött några invändningar, och jag kan i huvudsak ansluta mig till vad kommittén anfört. 'Brådskanie leveranser' synas dock ingalunda alltid böra utgöra tillräckligt skäl för dispens. En företagare, som åtagit sig så stora leveranser, att han på förhand bort inse att dessa icke skulle kunna fullgöras utan tillgripande av nattarbete, bör i allmänhet icke kunna påräkna dispens, såframt icke sådan kan anses motiverad av andra skäl. Eljest skulle nattarbetsförbudet lätt kunna göras illusoriskt.

I likhet med kommittén anser jag befogenhet att medgiva dispens böra tillkomma endast chefsmyndigheten.

Såsom tidigare berörts innehåller kommittéförslaget en övergångsbestämmelse, enligt vilken arbete som vid lagens ikraftträdande bedrivs å tid mellan klockan 23 och 5 utan dispens skall få fortsätta under högst ett år från lagens ikraftträdande. Jag finner detta stadgande vara lämpligt. Däremot anser jag i likhet med landsorganisationen icke erforderligt att, såsom kommittén föreslagit, i lagen upptaga en särskild bestämmelse om befogenhet för den centrala arbetarskyddsmyndigheten att på grund av omställningssvårigheter bevilja ytterligare anstånd under högst ett år. I den mån dylikt anstånd skulle behövas, ger nämligen den allmänna dispensbestämmelsen möjlighet att medgiva detta.

I ett remissyttrande har ifrågasatts obligatorisk läkarundersökning av alla arbetstagare som användas till nattarbete. Att utan närmare utredning införa en så vidsträckt undersökningsplikt torde emellertid icke böra ifrågakomma. Innan någon åtgärd i denna riktning vidtages, synes man i varje fall böra avvakta resultatet av den vid statens institut för folkhälsan pågående utredningen om skiftarbetets hälsorisker.»

Förevarande paragrafer i förslaget behandlas i flera motioner. I de likalydande motionerna I: 444 och II: 617 har yrkats, att 19 och 20 §§ måtte utgå. I motionerna I: 438 och II: 621, vilka äro likalydande, har föreslagits,

att 19 § måtte ändras så, att avvikelse från paragrafens i första stycket uttryckta huvudregel skall få ske även då så erfordras »för att under ekonomisk kris främja landets export» ävensom »då av betydande driftsekonomiska skäl visst arbete bör äga rum mellan klockan 23 och 5». För den händelse det senare av dessa båda ändringsförslag icke skulle bifallas, hemställa motionärerna, att riksdagen i varje fall måtte till lagtexten i 20 § foga »en kommentar, som utsäger att dispens skall givas då viktiga driftsekonomiska skäl tala därför». I sistnämnda motioner behandlas även femte stycket av ikraftträdelse- och övergångsbestämmelserna. Motionärerna uttala, att den där föreskrivna ettårstiden bör utsträckas, förslagsvis till tre år, och stadgandet utvidgas att omfatta det fallet, att visserligen icke treskiftsarbete bedrivs å ett arbetsställe vid tiden för lagens ikraftträdande men å arbetsstället därefter installeras före lagens ikraftträdande kontrakterade maskiner, vilka av driftsekonomiska skäl böra användas dygnet runt. Slutligen har i de likalydande motionerna I: 440 och II: 619 hemställts, att 19 § i förslaget måtte erhålla följande lydelse:

»Arbetstagare skall åtnjuta erforderlig ledighet för nattvila. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 23 och klockan 5. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i driften eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må ock arbetstagare, i den mån det är nödvändigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5. Arbetstagare i överordnad ställning må, där så finnes påkallat, användas till arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5 utan hinder av vad i första stycket är stadgat.»

Utskottet delar föredragande departementschefens uppfattning att nattarbete i allmänhet är förenat med sådana olägenheter för arbetstagarna, att det ur samhällelig synpunkt är önskvärt att sådant arbete i möjligaste mån undvikas. Enligt utskottets mening skulle införandet av ett principiellt nattarbetsförbud ur allmänt sociala synpunkter vara att anse som ett betydelsefullt framsteg i utvecklingen, även om vidsträckta undantag från förbudet måste medgivas. Till stöd för det i motionerna I: 444 och II: 617 framförda yrkandet om avslag å de föreslagna bestämmelserna om nattarbete har främst åberopats vårt lands nuvarande ekonomiska läge. Enighet torde råda därom, att en ökning av produktionen, särskilt inom exportindustrierna, utgör den viktigaste förutsättningen för att Sverige skall kunna komma ur de nuvarande svårigheterna och att det med hänsyn härtill är angeläget att undvika varje åtgärd, som kan verka produktionshämmande. Vill man införa skärpta föreskrifter om nattvila, måste dessa därför utformas så, att de medgiva tillräckligt hänsynstagande till den nuvarande situationen. Sker detta, saknas enligt utskottets mening anledning att ställa frågan om ett principiellt nattarbetsförbud på framtiden. Utskottet skulle betrakta det som en betydande försämring av den föreslagna arbetarskyddslagen, om bestämmelserna om nattvila skulle utgå ur förslaget.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 444 och II: 617.

Vad härefter angår det i motionerna I: 440 och II: 619 framförda yrkandet att — bortsett från nödfallssituationer — nattarbete i intet fall skulle få bedrivas utan dispens från arbetarskyddsstyrelsen, avstyrker utskottet detsamma under åberopande av de skäl föredragande departementschefen anfört mot en dylik utformning av stadgandena om nattvila.

Såsom tidigare anförts anser utskottet det nödvändigt att lagens föreskrifter om nattvila utformas så, att de medgiva tillräckligt hänsynstagande till den rådande ekonomiska situationen. Enligt utskottets mening uppfylla de i propositionen föreslagna bestämmelserna detta krav. Såsom departementschefen framhållit torde sålunda det mesta av det nattarbete, som f. n. bedrives, omfattas av det föreslagna generella undantagsstadgandet från nattarbetsförbudet. Vidare ger förslaget arbetarskyddsstyrelsen en allmän befogenhet att dispensera från förbudet. Skulle arbetarskyddsstyrelsen vägra dispens, föreligger enligt förslaget möjlighet att genom besvär underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Enligt utskottets mening kan det icke vara lämpligt att, såsom ifrågasatts i motionerna I: 438 och II: 621, utvidga det generella undantagsstadgandet att omfatta även sådana fall, där nattarbete erfordras för att under ekonomisk kris främja landets export. Bedömandet härav synes icke böra i första hand överlämnas till den enskilde arbetsgivaren. Dispensregeln erbjuder tillräcklig möjlighet att beakta dylika fall. I detta sammanhang vill utskottet beröra det i sistnämnda motioner gjorda yrkandet, att den i propositionen föreslagna övergångstiden för nattarbetsförbudets ikraftträdande måtte utsträckas från ett till förslagsvis tre år. Enligt utskottets mening tala vissa skäl, delvis av psykologisk natur, för en förlängning av den i propositionen fixerade tiden. Med hänsyn till angelägenheten av att i rådande läge icke åstadkomma några rubbningar i produktionen lär det nämligen knappast vara möjligt att under de närmaste åren genomföra någon verklig inskränkning av nattarbetets nuvarande omfattning. Ansökningar om dispens att efter den nya lagens ikraftträdande fortsätta nu bedrivet nattarbete skulle därför sannolikt regelmässigt komma att bifallas. Under sådana förhållanden skulle det icke utan visst fog kunna anses såsom onödigt krångel att belasta industrien och myndigheterna med ett dispensförfarande. Enligt utskottets mening synes det emellertid icke vara erforderligt att utsträcka övergångstiden längre än till två år från dagen för lagens ikraftträdande, dvs. till den 1 juli 1951. Före denna tidpunkt kan det väntas bli möjligt att erhålla sådan överblick över utvecklingen, att det kan vara lämpligt att taga under omprövning i vad mån det fortfarande är nödvändigt att fortsätta nu bedrivet nattarbete.

Utskottet kan icke dela den i motionerna I: 438 och II: 621 uttalade meningen, att avvikelse från nattarbetsförbudet skulle få ske utan dispens, då

betydande driftsekonomiska skäl talade därför. Därigenom skulle nämligen risk föreligga att huvudsyftet med de i propositionen föreslagna bestämmelserna angående nattarbetet — att inskränka sådant nattarbete som uteslutande bedrivs av ekonomiska skäl — i viss mån komme att förfelas. Icke heller kan utskottet biträda det i dessa motioner framställda andrahandsyrkandet, att från riksdagens sida till lagtexten måtte fogas en kommentar av innehåll att dispens skall givas då viktiga driftsekonomiska skäl tala därför. En företagares enskilda intresse av att bedriva nattarbete utgör enligt utskottets mening icke i och för sig tillräckligt motiv för att tillåta nattarbete, hur betydande detta intresse än skulle vara. För att dispens skall kunna givas synes det böra krävas, att därutöver föreligga andra omständigheter, som kunna göra nattarbete försvarligt. Dispensprövningen bör sålunda innefatta en allsidig avvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

21 §.

I denna paragraf meddelas föreskrifter om veckovila. Enligt första stycket skall arbetstagare, där ej särskilt förhållande tillfälligtvis påkallar undantag, för varje period om sju dagar åtnjuta minst tjugofyra timmars sammanhängande ledighet. Emellertid skall enligt andra stycket arbetarskyddsstyrelsen, efter hörande av vederbörande sammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, äga medgiva undantag härifrån för visst slag av arbete eller visst arbetsställe.

I flera motioner har yrkats, att vissa kategorier av arbetstagare måtte undantagas från bestämmelserna om veckovila. Sålunda har i de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 föreslagits undantag för djurskötare, fastighetsarbetare och flottningsarbetare. I motionerna I: 442 och II: 616, vilka äro likalydande, har hemställts om »sådan ändring i det föreliggande lagförslaget att den i 21 § angivna sammanhängande ledigheten inskränkes för djurskötare till 24 timmar per i lantarbetstidslagen fastställd tvåveckorsperiod». I motionen II: 623 har motionären, efter att ha framhållit de svårigheter, som förslagets genomförande enligt motionärens mening skulle medföra för konditoribranschen, uttalat att de möjligheter, som stode till buds, syntes vara antingen att formulera en allmänt hållen undantagsbestämmelse av innehåll att avvikelser från föreskrifterna finge ske, där så påkallades av arbetets natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet, eller ock att direkt uppräknas vissa fall då undantag generellt medgaves; enligt båda alternativen föreläge möjlighet att från dispens tvånget undantaga även vissa andra grupper, för vilka i remissyttrandena ifrågasatts generella undantagsbestämmelser, såsom djurskötare, fastighetsarbetare, vissa tjänstemannakategorier m. fl.

Utskottet vill icke bestrida, att det åtminstone f. n. icke torde vara möjligt att inom alla slag av verksamhet genomföra sådan veckovila, som före-

skrivs i paragrafens första stycke. Bl. a. gäller detta beträffande djurskötseln. Kungl. Maj:ts förslag erbjuder emellertid vidsträckta möjligheter till dispens från huvudregeln om veckovila. Föredragande departementschefen har förutsatt, att generell dispens för viss tid eller tills vidare skall kunna beviljas för visst slag av arbete. Sådan dispens kan exempelvis sökas av en arbetsgivarorganisation, och beviljas densamma, omfattar den även de arbetsgivare inom ifrågavarande område, vilka icke äro medlemmar av sökandeorganisationen. Ett dylikt dispensförfarande kan enligt utskottets mening näppeligen anses vara betungande. Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning att det icke kan anses lämpligt att i lagen generellt undantaga vissa slag av sysselsättning från föreskrifterna om veckovila. För denna ståndpunkt talar enligt utskottets mening — förutom den omständigheten att förslaget ger tillräcklig möjlighet att genom dispens tillgodose det behov av generella undantag som må föreligga — att det ur principiell synpunkt måste anses betydelsefullt, att lagen uppställer tjugofyra timmars sammanhängande ledighet under varje sjudagarsperiod som ett mål, mot vilket man bör sträva, även om det icke lär vara möjligt att inom överskådlig tid uppnå detsamma över hela linjen. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet de motionsvis framställda yrkandena om ändring i förslaget. Vad djurskötarna angår vill utskottet i detta sammanhang som sin åsikt uttala, att genom generell, tills vidare gällande dispens bör medgivas sådan avvikelse från föreskrifterna om veckovila, som föreslagits i motionerna I: 442 och II: 616.

Inom utskottet har framhållits, att inom verksamhet, varest bedreves kontinuerligt treskiftsarbete med skiftväxling varje vecka, det ena skiftlaget var tredje vecka icke kunde erhålla längre veckovila än sexton timmar samt att, om 21 § skulle tolkas så, att dispens erfordrades i dylika fall, denna paragraf icke stode i god överensstämmelse med 19 §, enligt vilken av tekniska skäl betingat kontinuerligt skiftarbete finge försiggå utan särskilt tillstånd. Utskottet utgår från att berörda fall kan hänföras under den undantagsbestämmelse i första stycket, som medger avvikelse från huvudregeln om veckovila utan föregående dispens, då särskilt förhållande tillfälligtvis påkallar undantag.

Slutligen må nämnas, att i motionerna I: 438 och II: 621 yrkats att beslutanderätten i fråga om dispens uppdrages åt yrkesinspektören, då det gäller tillämpning av 21, 24, 25, 29 §§, 33 §, med undantag då det gäller dispens enligt regeln under a), 37 § och 56 §. Av skäl som angivas nedan under 72 § avstyrker utskottet bifall till detta yrkande.

23 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om minimiålder för användande i arbete. Enligt andra stycket kan under vissa förutsättningar dispens beviljas från huvudregeln i första stycket. Utskottet anser det vara önskvärt

att generell dispens, avseende alla minderåriga som uppnått viss ålder, kan beviljas i fråga om vissa utpräglat lätta arbeten under ferietid. Då avfattningen av andra stycket icke synes hindra att dispensbestämmelsen tillämpas på detta sätt, har utskottet icke funnit anledning till erinran mot densamma.

24 §.

I första stycket av denna paragraf uppställs liksom i gällande lag en högre åldersgräns för industriellt och därmed likställt arbete än för arbete i allmänhet. Förslaget innebär en höjning av den särskilda åldersgränsen från fjorton till femton år. Enligt andra stycket äger arbetarskyddsstyrelsen medgiva att minderårig, som fyllt fjorton år eller under kalenderåret uppnår fjorton års ålder, användes till arbete som omfattas av förbudet i första stycket, där så finnes påkallat av hänsyn till den minderåriges yrkesutbildning eller det eljest kan anses vara till gagn för honom.

I de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 har hemställts, att orden »Minderårig, som ej fyllt femton år» i första stycket måtte utbytas mot orden »Minderårig, som ej fyllt eller under kalenderåret fyller femton år». Motionärerna ha vidare uttalat, att andra stycket kunde utgå, om detta förslag bifölles. I den inledningsvis omnämnda skrivelsen från besiktningssläkarna Ahlmark och Lundgren har likaledes ifrågasatts att anknyta åldersgränsen för industriellt och därmed likställt arbete till ingången av det kalenderår, under vilket den minderåriga fyller femton år.

Utskottet vill erinra om att i fråga om den allmänna åldersgränsen i propositionen gjorts den avvikelser från arbetarskyddskommitténs förslag, att den minderåriga icke behöver ha fyllt fjorton år, utan att det är tillräckligt att han under kalenderåret uppnår denna ålder. Som skäl härför har anförts, att vid en sjuårig skolplikt skolgången normalt avslutades på försommaren det kalenderår, under vilket den minderåriga fyller fjorton år, att kommitténs förslag med hänsyn därtill innebure att omkring hälften av de minderåriga icke skulle kunna inträda i förvärvslivet omedelbart efter fullgjord skolgång, att en period av sysslöshet mellan skolgångens slut och inträdet i arbetet skulle uppkomma, om dispens icke erhöles, samt att det syntes mindre tilltalande att för alla dessa fall anlita dispensvägen. Enligt utskottets mening tala i viss mån samma skäl för att även den särskilda åldersgränsen för industriellt och därmed likställt arbete anknytes till kalenderåret. I åtskilliga skoldistrikt, främst större städer, omfattar skolplikten f. n. åtta år, vilket innebär, att skolgången i normala fall avslutas i juni det år den minderåriga fyller femton år. Kungl. Maj:ts förslag skulle sålunda medföra att ett betydande antal minderåriga, som hade för avsikt att söka sig till industrien, måste antingen ägna sig åt icke-industriellt arbete, t. ex. budskickning, för en eller ett par månader eller också söka dispens, vilken sannolikt regelmässigt skulle komma att

beviljas. Utskottet anser, att en sådan ordning icke skulle vara tillfredsställande. I sin skrivelse till utskottet ha de tidigare nämnda besiktningsläkarna hänvisat till en utredning, enligt vilken de minderåriga i ifrågasvarande ålder numera vore betydligt bättre utvecklade än tidigare, samt uttalat, att de icke funnit någon ändring av den nu gällande 14-årsgränsen för industriellt arbete vara påkallad. För en anknytning av åldersgränsen till kalenderåret talar även den omständigheten, att det av praktiska skäl synes önskvärt att stadgandena om den allmänna minimiåldern och om den speciella minimiåldern för industriellt arbete såvitt möjligt konstrueras på samma sätt. Med hänsyn till det anförda föreslår utskottet, att första stycket i enlighet med vad som yrkats i motionerna I: 438 och II: 621 ändras så, att minderårig får användas till industriellt och därmed likställt arbete, om han fyllt eller under kalenderåret fyller femton år.

Vad angår andra stycket i 24 § delar utskottet icke motionärernas uppfattning att detta stycke kan utgå. Utskottet anser tvärtom att dispensmöjligheterna i någon mån böra utvidgas. Såsom stadgandet i andra stycket avfattats synes endast individuell dispens, men icke generellt undantag för visst slag av arbete kunna medgivnas. Såvitt angår feriearbete är det enligt utskottets mening onödigt att kräva dispens i det särskilda fallet, då fråga är om arbete av utpräglad lätt beskaffenhet. Utskottet anser därför stadgandet böra ändras så, att beträffande feriearbete generellt undantag för visst slag av arbete skall kunna meddelas av arbetarskyddsstyrelsen, dock endast i fråga om synnerligen lätt arbete. Enligt propositionen föreligger ingen möjlighet att tillåta den som ej fyllt eller under året fyller fjorton år att delta i något som helst industriellt eller därmed likställt arbete, hur lätt arbetet än må vara. Inom vissa industrier förekomma en del speciella arbetsuppgifter av så enkel beskaffenhet, att de utan risk torde kunna utföras av trettonåringar som feriearbete, t. ex. märkning av sågverksindustriens produkter. Utskottet förmenar, att lagen icke helt bör utesluta möjligheten av att i fråga om synnerligen lätt arbete under ferietid gå under den i lagförslagets dispensbestämmelse angivna åldersgränsen. Med hänsyn härtill föreslår utskottet, att i lagen icke fastställs någon lägsta åldersgräns för undantag, såvitt angår synnerligen lätt arbete under ferietid. Utskottet förutsätter, att befogenheten att underskrida den för andra dispensfall fastställda minimiåldern kommer att utnyttjas i ytterst begränsad omfattning och att undantag icke i något fall meddelas för den som ej fyllt tretton år. Den av utskottet föreslagna ändringen medför, att i vissa dispensärenden enligt 24 § även kommer att erfordras dispens från huvudregeln i 23 §.

25 §.

Paragrafen innehåller i första stycket ett allmänt förbud mot att använda minderårig till arbete, som under jord bedrivs i gruva, i stenbrott eller å 4 — *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 9 saml. 2 avd. Nr 62.*

annan med gruva eller stenbrott jämförlig arbetsplats. Från detta förbud kan enligt andra stycket arbetarskyddsstyrelsen, när särskilda skäl äro därtill, medgiva undantag beträffande yngling, som fyllt sexton år och som vid läkarbesiktning befunnits äga god hälsa och kroppsutveckling.

I de likalydande motionerna I: 439 och II: 618 har utan närmare motive-ring yrkats, att paragrafens andra stycke måtte utgå. Under åberopande av svårigheterna för gruvindustrien att rekrytera erforderlig arbetskraft har i de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 yrkats, att riksdagen måtte uttala önskvärdheten av att dispens meddelas efter liberala grundsatser.

Utskottet anser i likhet med arbetarskyddskommittén och föredragande departementschefen, att möjlighet bör finnas att medgiva dispens från förbudet mot minderårigs användande till underjordsarbete i gruvor. De i lagförslaget angivna förutsättningarna för dispens synas innebära tillräcklig garanti mot att dispens meddelas, där detta med hänsyn till den minderåriges hälsa skulle vara olämpligt. Utskottet avstyrker därför det i motionerna I: 439 och II: 618 framställda yrkandet. Med anledning av det i motionerna I: 438 och II: 621 uttalade önskemålet vill utskottet allenast framhålla, att rådande brist på arbetskraft inom gruvindustrien torde få anses utgöra sådant särskilt skäl, som enligt förslaget kan föranleda dispens. Skulle arbetskraftstillgången framdeles bli tillräcklig, synes däremot dispens böra ifrågakomma endast i undantagsfall.

31 §.

Angående minderårigas arbetstid föreslås i propositionen att, utöver vad eljest i lag eller författning stadgas angående begränsning av arbetstiden, skall gälla, att minderårig icke må användas till arbete mer än 10 timmar om dygnet eller 54 timmar i veckan. Från denna regel medgivas vissa undantag.

I de likalydande motionerna I: 439 och II: 618 har hemställts, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

»Angående minderårigs arbetstid skall, utöver vad eljest i lag eller författningar stadgas angående begränsning av arbetstiden, gälla, att minderårig icke i något fall må användas till arbete mer än 7 timmar av dygnet eller 40 timmar i veckan.»

Enligt utskottets mening innefatta de i propositionen upptagna bestämmelserna en i förhållande till gällande arbetstidslagar lämplig avvägning. Utskottet avstyrker därför det motionsvis framförda ändringsyrkandet. Såsom departementschefen framhållit kan ett förnyat ställningstagande till de här berörda frågorna bli erforderligt sedan arbetstidsutredningen slutfört sitt arbete. De föreslagna bestämmelserna böra alltså betraktas såsom ett provisorium i avbidan på resultatet av översynen av arbetstidslagstiftningen i dess helhet.

33 §.

Enligt första stycket i denna paragraf skall minderårig arbetstagare för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn, i vilken ledighet skall ingå, om den minderårige ej fyllt sexton år, tiden mellan klockan 19 och 6 samt eljest tiden mellan klockan 22 och 5. Dispens härifrån skall enligt andra stycket i viss utsträckning kunna medgivas.

Såvitt angår minderårig som fyllt 16 år innebär den i lagförslaget upptagna huvudregeln ingen ändring i vad som f. n. gäller. Arbetarskyddskommittén hade däremot, i syfte att bereda möjlighet till längre raster vid tvåskiftsarbete, föreslagit utbyte av klockslaget 22 mot 23. Till motivering för den på förevarande punkt gjorda avvikelserna från kommittéförslaget har föredragande departementschefen bl. a. anfört, att en generell framflyttning av ifrågasatt tidpunkt syntes kunna giva anledning till missbruk och att de föreslagna dispensmöjligheterna erbjöde möjlighet att tillgodose det legitima behov av att använda minderårig till arbete mellan klockan 22 och 23, vilket i särskilda fall kunde föreligga. Som ytterligare skäl mot att f. n. ändra bestämmelsen har åberopats att frågan om revision av — den av Sverige icke ratificerade — konventionen angående barns nattarbete inom industrien komme att upptagas till behandling innevarande år.

Vid internationella arbetsorganisationens konferens i San Francisco i år antogs en reviderad konvention angående minderårigas nattarbete inom industrien. Beträffande minderårig som fyllt sexton år gäller enligt konventionen såsom huvudregel, att nattvilan skall omfatta minst tolv på varandra följande timmar och att i denna tidrymd skall enligt vederbörande myndighets bestämmande ingå en tidsperiod av minst sju på varandra följande timmar mellan klockan 22 och 7. Denna konvention är från svensk sida f. n. föremål för remissbehandling.

Frågan om minderårigs ledighet för nattvila har föranlett flera motioner. Sålunda har i de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 — i vilka yrkats den ändringen av stadgandena om kvinnas ledighet för nattvila, att sju timmar mellan klockan 22 och 6 skola ingå i den föreskrivna ledigheten om elva timmar — ifrågasatts, om icke för vinnande av enhetliga arbetsförhållanden enahanda bestämmelser borde tillämpas för minderåriga arbetstagare över sexton år. I de likalydande motionerna I: 439 och II: 618 har hemställts, att 33 § måtte erhålla följande lydelse:

»Minderårig arbetstagare skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst elva timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 19 och klockan 6.»

Slutligen har i de likalydande motionerna I: 444 och II: 617 yrkats den ändringen i 33 §, att »klockan 22» måtte ersättas med »klockan 23».

Utskottet anser tillräcklig anledning saknas att företaga en så ingripande

inskränkning av möjligheterna att använda minderårig till arbete, som föreslagits i motionerna I: 439 och II: 618. Övriga motioner äsyfta att avlägsna vissa olägenheter, som lagförslaget enligt motionärernas mening skulle medföra i fråga om minderårigas sysselsättande i tvåskiftsarbete. Utskottet kan icke tillstyrka att den tid av dygnet då det skall vara förbjudet att låta minderårig över sexton år arbeta, i enlighet med vad som föreslagits i motionerna I: 444 och II: 617 begränsas till att omfatta tiden mellan klockan 23 och 5, då en dylik ändring skulle strida mot San Francisco-konventionen. Däremot hyser utskottet sympatier för att en viss rörlighet i fråga om den förbjudna periodens förläggning medgives, såsom skett i nämnda konvention. Enligt utskottets mening är det nämligen, åtminstone i de större städerna, i allmänhet lämpligare, att tvåskiftsarbetet förläggas mellan klockan 6 och 23 än mellan klockan 5 och 22. Arbetarskyddslagens bestämmelser om nattvila för minderåriga över sexton år synas därför böra medgiva rätt att välja mellan dessa alternativ. Emellertid vill utskottet icke föreslå att lagförslaget nu ändras i denna riktning. Bestämmelserna om minderårigs ledighet för nattvila sammanhånga nämligen i viss mån med motsvarande stadganden beträffande kvinnliga arbetstagare, och av skäl som nedan angivas har utskottet funnit ändring i dessa stadganden icke böra f. n. genomföras. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att upptaga frågan till övervägande i samband med att spörsmålet om ratifikation av San Francisco-konventionen underställes nästa års riksdag. För övrigt må framhållas, att lagförslaget öppnar möjlighet till dispens att förlägga tvåskiftsarbete av minderåriga mellan klockan 6 och 23.

36 och 37 §§.

Dessa paragrafer förbjuda kvinnas användande till nattarbete inom industrien och hantverket. Liksom i gällande lag föreskrives i förslaget, att ledigheten för nattvila skall omfatta minst elva timmar, i vilken ledighet tiden mellan klockan 22 och 5 skall ingå. I 36 § andra stycket och i 37 § ha upptagits vissa begränsade undantagsbestämmelser, vilka i stort sett äro av samma innehåll som motsvarande stadganden i gällande lag.

Arbetarskyddskommittén hade föreslagit vissa uppmjukningar av det speciella nattarbetsförbudet för kvinnor, bl. a. att den förbjudna perioden skulle inskränkas till tiden mellan klockan 23 och 5. Föredragande departementschefen har emellertid ansett ställningstagandet till detta spörsmål böra anstå tills frågan om revision av 1934 års — av Sverige icke ratificerade — konvention angående kvinnors nattarbete avgjorts.

Å den tidigare omnämnda internationella arbetskonferensen i San Francisco innevarande år antogs en reviderad konvention angående kvinnors nattarbete inom industrien. Enligt denna konvention skall nattvilan omfatta minst elva på varandra följande timmar, vari enligt vederbörande

myndighets bestämmande skall ingå en tidsperiod av minst sju på varandra följande timmar mellan klockan 22 och 7. Konventionen är från svensk sida f. n. föremål för remissbehandling.

I de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 har i viss anslutning till reglerna i nyssnämnda konvention yrkats, att 36 § måtte ändras så, att kvinna, som användes i hantverks- eller industriellt arbete, skall för nattvila ha elva timmars oavbruten ledighet, vari skola ingå sju timmar mellan klockan 22 och 6. Vidare har i de likalydande motionerna I: 444 och II: 617 föreslagits att tidpunkten »klockan 22» utbytes mot »klockan 23». I den förut omnämnda skrivelsen från Yrkeskvinnors samarbetsförbund har hemställts, att de särskilda bestämmelserna om kvinnors nattvila måtte utgå ur förslaget.

Enligt utskottets mening bör det särskilda nattarbetsförbudet för kvinnor alltjämt bibehållas. I likhet med departementschefen anser nämligen utskottet den omständigheten, att de i industriellt arbete sysselsatta kvinnorna och deras fackliga organisationer motsatt sig det från visst kvinnohåll framförda kravet på förbudets upphävande, utgöra ett kraftigt belägg för att behov av ifrågavarande skyddslagstiftning fortfarande måste anses föreligga. Man får i detta sammanhang icke glömma, att många av de inom industrien sysselsatta kvinnorna vid sidan av sitt förvärvsarbete ha att sköta hem och barn; skulle nattarbete tillåtas, uppkomme stor risk för att dessa kvinnor icke skulle få tillfälle till erforderlig vila under dagen. Beträffande de motionsvis framförda yrkandena om ändring i förslaget vill utskottet i huvudsak hänvisa till vad utskottet anfört angående motsvarande yrkanden om ändring i 33 §. Utskottet anser sålunda, att det för många fall skulle vara lämpligare att den förbjudna perioden omfattade tiden mellan klockan 23 och 6 i stället för tiden mellan klockan 22 och 5, men utskottet finner sig icke böra föreslå någon ändring i förslaget på denna punkt. Ett hinder mot att nu genomföra en dylik ändring utgör det förhållandet, att den skulle strida mot den av Sverige ratificerade Bernkonventionen, som stadgar en uppsägningstid av ett år. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t, i samband med att frågan om ratifikation av San Francisco-konventionen underställes riksdagen, upptar frågan om den närmare utformningen av bestämmelserna angående kvinnors nattarbete till förnyad prövning.

40 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om utseende av skyddsombud. Enligt tredje stycket skall arbetarskyddsstyrelsen äga befogenhet att, där förhållandena inom visst slag av verksamhet påkalla det, medgiva lokal organisation rätt att utse skyddsombud utan anknytning till visst arbetsställe, s. k. regionala skyddsombud. Enligt propositionen tar detta stadgande främst sikte på byggnads- och anläggningsverksamhet. Utskottet vill

i anslutning härtill framhålla, att utskottet delar den uppfattning, som kommit till uttryck i Landsorganisationens yttrande över kommittéförslaget, att generellt medgivande att tillsätta regionala skyddsombud bör kunna ifrågakomma för skogs- och flottningsarbetet eller åtminstone huvuddelen därav.

47 §.

Denna paragraf innehåller huvudgrunderna för organisationen av tillsynen å lagens efterlevnad. Tillsynen skall utövas av arbetarskyddsstyrelsen samt, under dess överinseende och ledning, av yrkesinspektionens befattningshavare och kommunala tillsynsmän. Vidare stadgas bl. a. att inspektionens befattningshavare utgöras av yrkesinspektörer och dem underordnad personal.

I de likalydande motionerna I: 437 och II: 615 har yrkats, att i lagen måtte uppräknas de olika befattningarna inom yrkesinspektionen, nämligen — förutom yrkesinspektörer — distriktsingenjörer, yrkesunderinspektörer samt socialinspektörer. I motionen uttalas, att det vore angeläget för arbetstagarna att socialinspektörens arbete bleve erkänt och lagligen sanktionerat, varför det vore av stor betydelse att socialinspektörsbefattningen bleve nämnd i lagen.

Utskottet kan icke finna att något väsentligt intresse skulle tillgodoses genom den i motionerna ifrågasatta ändringen. Å andra sidan skulle ett bifall till motionerna medföra den olägenheten, att varje ändring i fråga om benämningarna på befattningarna inom yrkesinspektionen skulle förutsätta ändring i arbetarskyddslagen. Den i motionerna gjorda uppräknningen av befattningar är för övrigt icke fullständig. Utskottet avstyrker med hänsyn till det anförda bifall till motionerna. Dessa torde åtminstone delvis ha föranletts av farhågor för att socialinspektörernas inbegripande under beteckningen yrkesinspektören underordnad personal avsetts skola innebära en avvikelse från vad som i propositionen nr 184 till årets riksdag (s. 108) uttalats angående socialinspektörernas ställning. Så är emellertid uppenbarligen icke fallet.

48 och 49 §§.

I dessa paragrafer meddelas vissa föreskrifter angående den kommunala tillsynen över arbetarskyddslagens efterlevnad. Enligt 48 § första stycket skall hälsovårdsnämnd utse en eller flera lämpliga personer att utöva den kommunala tillsynen. Hälsovårdstillsyningsman skall vara pliktig att, om han förordnas därtill, tillika vara kommunal tillsynsman enligt arbetarskyddslagen. I andra stycket föreskrives, att kommunal tillsynsman skall av kommunala medel åtnjuta skälig ersättning för uppdraget. Skulle hälsovårdsnämnd underlåta att utse kommunal tillsynsman eller att vidtaga erforderliga åtgärder mot tillsynsman, som försummat sina åligganden, äger

jämlikt 49 § länsstyrelsen uppdraga tillsynens utövande åt person, som av länsstyrelsen förordnas till kommunal tillsynsman, ävensom i fall av behov bestämma den gottgörelse, som enligt 48 § andra stycket skall utgå till tillsynsmannen.

I de likalydande motionerna I: 443 och II: 622 har anförts bl. a. följande. I de många mindre kommunerna komme uppdraget som kommunal tillsynsman att få karaktären av ett vanligt kommunalt förtroendeuppdrag. Endast i de större och medelstora städerna kunde det bli fråga om en tjänst, som helt sysselsatte sin innehavare. Det utmärkande för kommunallagarnas regler om ersättning till kommunala förtroendemän kunde sägas vara, att det vore beroende på kommunens beslutande organ, huruvida över huvud taget ersättning skulle utgå. Förslagets bestämmelser om ersättning till kommunal tillsynsman innebure ett avsteg från eljest tillämpade principer i fråga om ersättning till kommunala funktionärer. I den mån de kommunala tillsynsmännen bleve likställda med kommunala förtroendemän, borde ersättningsfrågan lösas i ett större sammanhang. I den mån de åter bleve att betrakta som kommunala tjänstemän, vore bestämmelser om ersättning överflödiga, enär kommunaltjänstemännens lönefrågor numera regelmässigt avgjordes efter förhandlingar mellan parterna. Motionärerna hemställde, att i 48 och 49 §§ måtte vidtagas sådana ändringar, som överensstämde med de i motionerna anförda synpunkterna.

Vad först angår ersättningsbestämmelsen i 49 § vill utskottet framhålla, att en motsvarighet till densamma finnes i gällande arbetarskyddslags 24 §. En dylik bestämmelse synes enligt utskottets mening vara nödvändig för att komma till rätta med en kommun, som försummar sina åligganden i fråga om den kommunala tillsynen. Det i 48 § andra stycket upptagna stadgandet om ersättning saknar däremot motsvarighet i gällande lag. Bestämmelsen har tillkommit på förslag av arbetarskyddskommittén, som till stöd för förslaget åberopat, att erfarenheten givit vid handen att det, om den kommunala tillsynen skulle bli effektiv, vore nödvändigt att kommunal tillsynsman erhöle ersättning för sitt arbete. Kommittén framhöll vidare, att tillsynsuppdraget icke borde betraktas endast som ett förtroendeuppdrag. Utskottet anser likaledes, att ett uppdrag att vara kommunal tillsynsman icke är att likställa med ett vanligt kommunalt förtroendeuppdrag. De kommunala tillsynsmännen fullgöra en uppgift, som torde få anses vara av statlig natur, men som av praktiska skäl lagts på kommunerna. Enligt utskottets mening är det av vikt för den kommunala tillsynens effektivitet, att de kommunala tillsynsmännen tillförsäkras ersättning för sitt arbete. Utskottet kan icke underlåta att framhålla, att de i lagförslaget upptagna bestämmelserna om ersättning till kommunal tillsynsman allenast utgöra ett fixerande i lagtext av det i propositionen nr 184 till årets riksdag gjorda uttalandet i ämnet (s. 118) samt att riksdagen i denna del lämnat nämnda proposition utan erinran. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet

motionerna. Utskottet vill emellertid understryka föredragande departementschefens uttalande, att stadgandet om att kommunal tillsynsman skall åtnjuta ersättning icke innebär att särskild ersättning för hälsovårdstillsyningsmans befattning med arbetarskyddsärenden skall behöva utgå, om denne eljest av kommunala medel åtnjuter lön och andra förmåner i skälig omfattning. Det sagda synes enligt utskottets mening böra gälla icke endast beträffande hälsovårdstillsyningsman utan även i fråga om annan kommunal befattningshavare, som enligt de för befattningen gällande föreskrifterna är skyldig att utan särskild ersättning åtaga sig förordnande att vara kommunal tillsynsman.

53 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om tvångsmedel för genomförande av lagens föreskrifter i form av förbud och föreläggande. Förslaget innebär den nyheten i förhållande till gällande lag, att såsom ett alternativ till förbudsförfarandet införts befogenhet för yrkesinspektör att förelägga arbetsgivare att inom angiven tid vidtaga viss åtgärd för att avhjälpa ett konstaterat missförhållande. Underlåtenhet att efterkomma ett dylikt föreläggande är i förslaget belagt med straff.

I motionen II: 614 har yrkats, att i enlighet med vad arbetarskyddskommittén föreslagit vitesföreläggande skall kunna komma till användning mot arbetsgivare för att framtvinga åtgärder till förekommande av ohälsa eller olycksfall i arbete.

Enligt utskottets mening saknas anledning att bifalla det i motionen framställda yrkandet. Det i propositionen upptagna tvångsmedlet föreläggande vid straffansvar måste anses fylla samma funktion som ett vitesföreläggande och har därjämte den förtjänsten, att det icke drabbas av de principiella betänkligheter, som anförts mot att anförtro en yrkesinspektör befogenhet att ålägga vite.

72 §.

Enligt åtskilliga stadganden i förslaget kan dispens i viss utsträckning meddelas från lagens bestämmelser. Dispensbefogenheten har i samtliga dessa stadganden anförtrotts arbetarskyddsstyrelsen. Enligt 72 § äger emellertid arbetarskyddsstyrelsen i den utsträckning styrelsen finner lämpligt överlämna åt yrkesinspektör att enligt de närmare föreskrifter styrelsen utfärdar medgiva undantag, varom stadgas i 23 eller 29 §. Denna delegationsbefogenhet avser sålunda endast dispens från den lägsta av åldersgränserna för minderårigs användande i arbete samt från föreskrifterna om fullgjord folkskolplikt såsom villkor för arbetsanställning och om periodisk läkarbesiktning av minderåriga.

I de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 har, såsom berörts i samband med 21 §, yrkats att beslutanderätten i fråga om dispens uppdrages åt yrkesinspektören, då det gäller tillämpning av 21, 24, 25, 29 §§, 33 §

med undantag då det gäller dispens enligt regeln under a), 37 § och 56 §.

För yrkandet i motionerna tala enligt utskottets mening vissa skäl. Sålunda överensstämmer detta med de tendenser till decentralisering, som på senare tid kommit till uttryck. Ett dispensförfarande måste onekligen bli mer tungrott om det förlägges till en centralmyndighet än om det äger rum hos en lokalmyndighet. Utskottet anser sig det oaktat icke kunna tillstyrka motionsyrkandet. Enligt flera stadganden kan generellt undantag medgivas för visst slag av arbete. Befogenheten att meddela sådan dispens kan uppenbarligen icke anförtros ett lokalorgan, och det torde ej heller ha varit motionärernas mening att handläggningen av sådana ärenden skulle decentraliseras. Ett av de viktigaste skälen för centralisering av dispensärendena är önskvärdheten av att få till stånd en enhetlig lagtillämpning. Under de första åren av en ny lags giltighetstid är det synnerligen betydelsefullt att chefsmyndigheten får tillfälle att utbilda en enhetlig praxis. Utskottet delar icke motionärernas uppfattning att arbetarskyddsstyrelsens befogenhet att utfärda anvisningar och de enskildas klagorätt skulle utgöra tillräcklig garanti för att tillämpningen även vid decentralisering av dispensärendena skulle bli enhetlig. Vidare må framhållas att representanter för arbetsgivare och arbetstagare i viss utsträckning förutsatts skola delta i arbetarskyddsstyrelsens handläggning av dispensärenden. Om dispensbefogenheten decentraliserades, skulle man gå miste om denna värdefulla medverkan. Emellertid pågår f. n. en utredning om möjligheten att ute i inspektionsdistrikten införa ett system med partsrepresentanter vid yrkesinspektörens sida. Skulle en sådan ordning komma till stånd synes det, sedan lagen varit i tillämpning några år, böra upptagas till förnyat övervägande, om icke befogenheten att meddela dispens i viss utsträckning skulle kunna decentraliseras.

74 §.

I denna paragraf stadgas i första stycket, att närmare föreskrifter angående lagens tillämpning meddelas av Konungen, samt i andra stycket, att arbetarskyddsstyrelsen äger meddela råd och anvisningar till ledning vid tillämpningen av lagen. Såsom förut berörts ha i lagförslaget upptagits endast de grundläggande föreskrifterna om arbetarskyddet. Lagen avses skola kompletteras dels med en i administrativ ordning utfärdad allmän tillämpningskungörelse och dels med åtskilliga i samma ordning utfärdade speciella tillämpningsföreskrifter. I propositionen ha även nämnts vissa frågor, rörande vilka arbetarskyddsstyrelsen ansetts böra utfärda anvisningar. Sålunda har uttalats, att det borde ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att utfärda en vägledning, innehållande praktiska anvisningar för lagens tillämpning å jordbruket, samt att det torde vara lämpligt att styrelsen beträffande vissa slag av arbetslokaler, där specialanordningar för arbetarskyddet vore påkallade, utfärdade erforderliga anvisningar. I de likalydande motionerna I: 438 och II: 621 har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse

till Kungl. Maj:t begära »att den blivande tillämpningskungörelsen till arbetarskyddslagen måtte omfatta även frågorna om arbetarskyddslagens tillämpning å jordbruket och om de anordningar för arbetarskydd som kunna behövas i vissa lokaler, och att tillämpningskungörelsen måtte underställas riksdagen».

Vad först angår yrkandet, att den blivande tillämpningskungörelsen måtte omfatta även vissa ämnen, som föredragande departementschefen förutsatt skola behandlas i anvisningar, utfärdade av arbetarskyddsstyrelsen, anser utskottet anledning saknas att bifalla detsamma. Ifrågavarande ämnen synas för övrigt vara av den art, att de lämpligen böra behandlas i en mera lättillgänglig och utförlig form än som kan begagnas i en kungörelse. Utskottet biträder icke heller motionärernas uppfattning att tillämpningskungörelsen bör underställas riksdagen. De bestämmelser, som kunna antagas inflyta i kungörelsen, synas nämligen vara av den art att det knappast kan vara av något större intresse att riksdagen får tillfälle att yttra sig över kungörelsen. Enligt utskottets mening är det av vikt, att tillfälle beredes arbetsmarknadens huvudorganisationer att yttra sig över upprättade förslag till tillämpningskungörelse och ändringar i densamma, och utskottet förutsätter att så kommer att ske. Utskottet vill slutligen framhålla, att det skulle ha underlättat riksdagens granskning av lagförslaget, om vid propositionen fogats ett förslag till tillämpningskungörelse, bl. a. därutinnan att riksdagen därigenom skulle fått bättre möjlighet att göra en fullständig jämförelse mellan arbetarskyddskommitténs förslag och Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets ledamöter ha visserligen haft tillfälle att taga del av ett inom socialdepartementet upprättat utkast till kungörelse med allmänna föreskrifter angående tillämpningen av arbetarskyddslagen, men det hade enligt utskottets mening varit önskvärt att riksdagen fått tillgång till ett mera definitivt förslag.

Slutstadgandet.

Såsom anförts vid behandlingen av 19 och 20 §§ föreslår utskottet, att den i slutstadgandets femte stycke angivna tiden av ett år utsträcker till två år.

Övriga författningsförslag.

Utskottet har vid granskning av förslagen till lagar om ändrad lydelse av 68 och 71 §§ gruvlagen och om ändring i lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. ävensom till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan icke funnit anledning till erinran mot desamma.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen

framlagda förslaget till arbetarskyddslag — måtte för sin del antaga nämnda förslag med de ändringarna, att 4 och 24 §§ samt slutstadgandet erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

4 §.

Å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, skola 22—25 och 27—33 §§ äga tillämpning *allenast* i fråga om arbetstagare, som huvudsakligen användes till skogsarbete.

I avseende å arbete varom sägs i 2 § 1), 2) och 4) skola 17—25 och 27—44 §§ ej äga tillämpning. Bestämmelserna i 17—25 och 27—38 §§ skola icke gälla beträffande arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

I fråga om arbete, som avses i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., skall förevarande lag äga tillämpning *allenast* i vad den angår skydd mot annan skada än sådan, som orsakas genom inverkan av röntgenstrålar eller radioaktivt ämne.

24 §.

Minderårig, som ej fyllt femton år, må icke användas till hantverks- eller industriellt arbete, byggnadsarbete, arbete i gruva, stenbrott eller grustag eller å annat dylikt arbetsställe, skogsavverknings- eller kolningsarbete eller arbete med transport av personer eller gods eller arbete i hotell-, restaurang- eller kafé-rörelse. Vad sålunda stadgats skall dock ej gälla utträttande av bud eller ärenden eller lättare distributionsarbete.

Å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, skola 23—25, 27—31 och 33 §§ *icke* äga tillämpning. *Detta undantag gäller dock ej* i fråga om arbetstagare, som huvudsakligen användes till skogsarbete.

I avseende å arbete varom sägs i 2 § 1), 2) och 4) skola 17—21, 23—25 och 27—44 §§ ej äga tillämpning. Bestämmelserna i 17—21, 23—25, 27—31 och 33—38 §§ skola icke gälla beträffande arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

Minderårig, som ej fyllt *eller under kalenderåret* fyller femton år, må icke användas till hantverks- eller industriellt arbete, byggnadsarbete, arbete i gruva, stenbrott eller grustag eller å annat dylikt arbetsställe, skogsavverknings- eller kolningsarbete eller arbete med transport av personer eller gods eller arbete i hotell-, restaurang- eller kafé-rörelse. Vad sålunda stadgats skall dock ej gälla utträttande av bud eller ärenden eller lättare distributionsarbete.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Arbetarskyddsstyrelsen må medgiva att minderårig, som fyllt fjorton år eller under kalenderåret uppnår fjorton års ålder, användes till arbete som omfattas av förbudet i första stycket, där så finnes påkallat av hänsyn till den minderåriges yrkesutbildning eller det eljest kan anses vara till gagn för honom.

(Utskottets förslag.)

Såvitt angår arbete under ferietid äger arbetarskyddsstyrelsen i fråga om visst slag av arbete, vilket är att anse som synnerligen lätt, meddela undantag från förbudet i första stycket. Styrelsen må ock i särskilda fall medgiva att minderårig, som fyllt fjorton år eller under kalenderåret uppnår fjorton års ålder, användes till arbete som omfattas av nämnda förbud, där så finnes påkallat av hänsyn till den minderåriges yrkesutbildning eller det eljest kan anses vara till gagn för honom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949. Fråga om eftergift med stöd av lagen må dock redan före nämnda dag behandlas av arbetarskyddsstyrelsen.

Genom denna lag upphävas lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd ävensom lagen den 19 februari 1926 (nr 21) angående förbud i vissa fall mot arbetares användande till målningsarbete, vid vilket nyttjas blyfärg. Däremot skall lagen ej verka rubbning i de bestämmelser, som eljest i lag eller författning finnas givna i ämne, varom i denna lag är stadgat.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Eftergift beviljad med stöd av äldre lag skall fortfarande äga giltighet, till dess den därför bestämda tiden utgår eller, där eftergiften beviljats utan begränsning till viss tid, vederbörande myndighet finner skäl att återkalla den.

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må detsamma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivas mellan dessa klockslag under ett år efter lagens ikraftträdande.

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må detsamma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivas mellan dessa klockslag under två år efter lagens ikraftträdande.

Vad i 23—25 och 27 §§ stadgas skall icke utgöra hinder för minderårigs fortsatta användande till arbete, vartill den minderåriga i behörig ordning användes vid tiden för denna lags ikraftträdande.

Enligt 9 § äldre lagen om arbetarskydd utfärdad intygskbok för minderårig skall anses såsom arbetsbok enligt nya lagen. Läkarbesiktning enligt 35 § äldre lagen skall gälla såsom vore den verkställd jämlikt 28 § nya lagen.

Förbud eller föreskrift, som meddelats med stöd av 38, 38 a eller 39 § äldre lagen, skall såvitt angår tid efter nya lagens ikraftträdande anses hava meddelats jämlikt motsvarande bestämmelse i nya lagen.

B) att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1) lag om ändrad lydelse av 68 och 71 §§ gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314) och

2) lag om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

C) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av det vid propositionen fogade förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 364) ej funnit anledning till erinran; samt

D) att motionerna I: 437—445 och II: 612—623, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 december 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Forslund, Wistrand, Löfvander, Sten, Nils Elowsson och Carl Eric Ericsson;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Hagård, Ryberg, Cruse, fru Johansson i Norrköping, herrar Larsson i Östersund, Jacobsson i Igelsbo och Lundberg.

Reservationer

1) av herr *Olovson* i Västerås, fru *Johansson* i Norrköping och herr *Lundberg*, vilka anfört:

Enligt vår mening kan det icke vara motiverat att i fråga om nattvila ställa de minderåriga vid jordbruket i en sämre ställning än andra minderåriga arbetstagare. Vi hemställa därför,

1. att 4 § måtte erhålla följande lydelse:

Å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, skola 23—25 och 27—31 §§ icke äga tillämpning. *Detta undantag gäller dock ej* i fråga om arbetstagare, som huvudsakligen användes till skogsarbete.

I avseende å arbete varom sägs i 2 § 1), 2) och 4) skola 17—21, 23—25 och 27—44 §§ ej äga tillämpning. Bestämmelserna i 17—21, 23—25, 27—31 och 33—38 §§ skola icke gälla beträffande arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

I fråga om arbete, som avses i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., skall förevarande lag äga tillämpning allenast i vad den angår skydd mot annan skada än sådan, som orsakas genom inverkan av röntgenstrålar eller radioaktivt ämne.

2. att 33 § andra stycket b) erhåller följande lydelse:

b) Arbetarskyddsstyrelsen må, då så finnes påkallat, medgiva att minderårig, som ej fyllt sexton år, användes till arbete å tid mellan klockan 19 och klockan 22 *samt i fråga om arbete i samband med kreatursskötsel jämväl mellan klockan 5 och klockan 6*, dock att härigenom avvikelser ej må ske från föreskriften att nattvilan skall omfatta minst elva timmar;

2) av herrar *Wistrand*, *Carl Eric Ericsson* och *Hagård*, vilka anfört:

Grunden för vårt lands ekonomi utgöres av ett tillfredsställande produktionsresultat och konkurrensförmåga å världsmarknaden.

Härav följer enligt vår mening att åtgärder, som verka produktionsinskränkande, böra vidtagas endast med försiktighet och när synnerliga skäl tala därför. Departementschefen har i propositionen själv vitsordat, att något mera utbrett missbruk av nattarbete icke torde förekomma i vårt land.

Allmänna bestämmelser om förbud mot nattarbete återfinnas icke i lagstiftningen inom de stora industriländerna. Det synes vid sådant förhållande särskilt betänkligt att i vårt land införa ett dylikt förbud, som skulle gent emot utlandet försätta svensk industri i ett ogynnsamt utgångsläge.

Med anledning härav få vi yrka,

att riksdagen måtte avslå 19 och 20 §§ i det föreliggande förslaget till arbetarskyddslag.
